

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904.

Andra Kammaren.

N:o 30.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Till afgörande förelåg Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 11, i anledning af väckt motion angående tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.

Uti motion i Andra Kammaren, n:o 88, hade herr *A. Sterner* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att folkskoleinspektörsbefattningarna före tillsättandet hädanefter skulle förklaras lediga till ansökan vid vederbörligt domkapitel, hvilket i sin ordning skulle hafva att till Kungl. Maj:t bland de sökande föreslå den eller de lämpligaste.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga den förändring angående tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna, att dessa befattningar, då förutvarande innehafvare icke ville eller ansåges lämplig att vid tillsättningen komma i fråga, eller eljest då ledighet uppkomme, måtte förklaras lediga till ansökan vid vederbörligt domkapitel, hvilket i sin ordning skulle hafva att till Kungl. Maj:t bland de sökande föreslå den eller de lämpligaste.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Ernst Carlsson, som yttrade: Då jag genomläst det föreliggande utskottsutlåtandet, letade jag i slutet efter en reservation, men förgäves — jag fann ingen. I stället fann jag en anteckning, att utskottets ordinarie ordförande icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet. Detta var för mig i viss mån tillfredsställande; ty jag är alldeles öfvertygad därom, att hade han varit närvarande, skulle utskottet icke med samma endrätt och samstämmighet, som nu skett, kommit fram med en hemställan, som enligt min mening måste be-

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

traktas såsom förhastad och ledande till men för en tidsenlig utveckling af folkskoleinspektionen.

För min del underskattar jag ingalunda motionärens goda afsikt och välmenta syfte att åstadkomma större offentlighet vid tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna och att utvidga kretsen af aspiranter till desamma. Men jag påstår och jag påstår alldeles bestämdt, att han misstagit sig i afseende på rätta vägen att nå detta mål. Skulle man följa hans anvisning, blefve nog den sista villan värre än den första.

För närvarande tillgår det, som bekant, vid folkskoleinspektörsbefattningars tillsättande så, att Kungl. Maj:t förordnar folkskoleinspektörer för vissa år, vanligen för bestämda sexårsperioder. De, som önska komma i åtanke vid dylika förordnanden, anmäla sig hos vederbörande biskop, som till ecklesiastikdepartementet insänder handlingarna med sitt förord. Ett sådant biskopligt förord har naturligtvis ingen afgörande betydelse för frågan, det visa åtskilliga exempel. Dessutom har i viktigare fall utbildat sig en praxis i den riktningen, att det före förordets afgifvande äger rum en skriftväxling mellan vederbörande kansliråd i departementet och biskopen, en skriftväxling, som torde ha väsentligt inflytande på frågans afgörande.

Nu är jag den förste att medgifva, att berättigade anmärkningar kunna framställas mot ett sådant sätt att gå till väga, och att flere medel kunna påtänkas för att åstadkomma en ändring härutinnan. Men det förslag, som motionären i detta afseende kommit med och som af utskottet i hufvudsak förordats, anser jag både ur formell och saklig synpunkt så otillfredsställande, att det icke bör vinna Riksdagens bifall.

Ur formell synpunkt är det uppenbarligen alldeles orimligt, att ett förordnande på viss tid skulle förklaras *till ansökan* ledigt. Detta sker ju endast i fråga om ordinarie platser och åtföljes sedan af en tillsättningsprocedur, som kan leda till att förslag eller förord öfverklagas. På sin höjd skulle det här kunna blifva fråga om att de, som ville komma i åtanke vid inspektörsförordnande, *anmälde sig* hos domkapitlet i stället för hos biskopen. En dylik anmälan kunde tydligen icke åtföljas af någon rätt att öfverklaga afgifvet förord. Men hvad en sådan ändring egentligen skulle båta, förstår jag ej. Det härvidlag åberopade exemplet från rektorsförordnandena är snarare af det slags exempel, om hvilka man kan säga, att »spären förskräcka». Det var tämligen nyligen — först genom kungl. förordningen af den 16 december 1892 — som vid rektorsförordnanden anmälan inom viss tid hos eforus genomfördes, och denna ändring har långt ifrån väckt allmän tillfredsställelse. Tvärtom har man icke utan skäl påstått, att den varit ägnad att sänka rektorsämbetets nivå och inskränka kretsen af dugliga aspiranter.

Ur saklig synpunkt hyser jag dessutom starka farhågor för att, om domkapitlet finge inflytande på inspektörsförordnandena, det skulle gå så, som utskottet i förbigående antydt på sid. 3 i betänkandet.

nämligen att *lärdomsbetyg* och *tjänsteår* skulle träda i förgrunden, under det att de personliga egenskaperna och den praktiska dugligheten blefve tillbakasatta. Men, mina herrar, särskildt när det är fråga om ett sådant kall som folkskoleinspektörernas, vore det väl att beklaga, om pappersmeriterna skulle blifva de afgörande, medan *den personliga lämpligheten* och *den pedagogiska erfarenheten* icke kunde komma till sin fulla rätt. Och jag menar, att det är en ganska klen tröst utskottet ger oss, då utskottet säger, att »Kungl. Maj:t har i sin hand att efter bästa bepröfvande slutbehandla ärendet». Det är naturligtvis icke något särdeles lyckligt sätt att förbättra tillsättningsproceduren, om denna från början snedvrides, så att Kungl. Maj:t sedan skulle få till uppgift att vrida den rätt igen.

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörbefattningarna.
(I ort.)

Härtill kommer, att det föreliggande förslaget går stick i stäf emot vår tids utveckling, som på ifrågavarande område tvärtom syftar till att söka ombilda domkapitlen och minska deras befogenhet i skolärenden. Ifrån *kyrkligt håll* yrkas ju på att domkapitlen skola reformeras till rena kyrkliga myndigheter; därom ha både Riksdag och kyrkomöte framställt begäran. Från *läroverkens synpunkt* åter eftersträfvast, att lärarnes utnämning måtte förläggas från domkapitlen till Kungl. Maj:t; och, såsom det torde vara herrarne bekant, föreligger till Riksdagens pröfning en kungl. proposition med förslag härom. Det skulle då vara mer än besynnerligt, om Riksdagen samtidigt skulle skrifva till Kungl. Maj:t och begära en utvidgning af domkapitlens befogenhet särskildt med afseende på folkskoleärenden, för hvilka dessa myndigheter till följd af sin sammansättning och sitt arbetssätt äro särdeles illa lämpade.

Alltså, herr talman, då jag finner det föreliggande förslaget vara i formellt afseende orimligt och i sakligt afseende innebära en reform bakåt, då det icke kan gagna men sannolikt skulle skada folkskoleinspektionens utveckling i sund riktning, anhåller jag om afslag såväl å motionärens som å utskottets hemställan. Och jag hoppas, att Andra Kammaren, som alltid visat sig mån om folkskolans bästa, skall biträda ett sådant afslagsyrkande.

Herr *Tamm* instämde häruti.

Herr *Stern*: Herr talman, mina herrar! Då jag väckte förevarande motion, var det för att tillmötesgå uttalanden vid en hel mängd läraremöten under de senare åren. Det har nämligen på dessa uttalats önskvärdheten af att dessa platser, jag menar folkskoleinspektörbefattningarna, skulle besättas efter ansökan hos någon myndighet. Detta har för lärarne varit ett önskemål, på det att personer, som intressera sig för undervisningen och ägna sig åt pedagogiska studier, skulle kunna komma fram och utföra sitt värf i folkskolans tjänst, kanske med bättre resultat än hvad med inspektionen hittills varit fallet. Men då blir emellertid frågan: Till hvem skall sökanden vända sig med sin ansökan?

*Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)*

Förut har det varit biskopen eller eforus i stiftet som på egen hand fått se sig om efter lämpliga folkskoleinspektörsämnen. Det är ju klart, att en enda person icke gärna alltid kan träffa rätt. Låt-
tare blir detta för ett flertal personer, såsom ett domkapitel eller annan sådan institution. Hvad domkapitlen angår, så äro de sam-
mansatta af målsmän för så många lärdomsgrenar, att de kunna skär-
skåda en sökandes meriter från flere olika sidor. Det har hittills
varit så, att den biskopliga slagrutan träffat än här, än där, mången
gång kanske en person, som varit mycket olämplig till att sköta en
dylik befattning, men denne har i alla fall, sedan han på detta sätt
blifvit ställd i första rummet, blifvit utnämnd. Det tjänar ingenting
till att säga, att det har händt någon gång, att Kungl. Maj:t i detta
fall frångått biskopens förslag, ty de gånger detta skett äro mycket
lätt räknade, men när det skett, tror jag, att det ländt inspektionen
till stor fördel.

Man har ju hos oss allt mer och mer frångått den absolutistiska
grundsatsen, eller att bestämmanderätten vid inrättandet af platser
skall ligga hos en enda person, och så småningom kommit därhän,
att vi därtill fordra en korporation, en kommitté eller styrelse i ett
ämbetsverk, d. v. s. ett flertal personer. Så är ju förhållandet i fråga
om tillsättandet af alla lärareplatser.

Det är alldeles gifvet, att man icke skulle hafva klandrat mig,
för att jag framlagt denna min motion, om jag hade kunnat se i
syne eller om jag gjort den kungliga propositionen till ett faktum,
innan den var något faktum, och hänskjutit utnämningen af folkskole-
inspektör till denna. Men nu har jag i min motion vändt mig till
domkapitlen i brist på annan myndighet för upprättandet af förslag
till folkskoleinspektör. Detta har väckt ogillande hos många. Jag
kan emellertid icke hjälpa detta. Jag vet lika väl som de flesta
här i kammaren, att man vill, att domkapitlens tid skall vara all.
Jag tror, att deras tid är förbi eller icke förbi, den ärade talarens på
göteborgsbänken och min vilja förutan. Med ett ord: som saken
nu föreligger, anser jag, att det skulle vara en stor vinst, om vi i
detta fall låte lärarnes önskemål komma till heders, så att dels folk-
skoleinspektörsbefattningarna förklarades lediga till ansökan, dels dom-
kapitlen öfvertog de för biskoparna nu säkerligen ofta tunga bördan
att hos Kungl. Maj:t förorda den eller den till en inspektörsbefatt-
ning. På det sättet finge alla inom domkapitlet rösta vid förslaget
uppgörande, och detta tror jag skulle lända till folkskoleinspektionens
fromma.

Jag ber att få yrka bifall till min motion och utskottets hem-
ställan.

Herr Larsson i Lund: Herr talman, mina herrar! Det nu före-
dragna betänkandet har icke kunnat undgå att väcka både hos mig
och många andra en ganska betydlig undran. Här gäller att på en
viss punkt utsträcka domkapitlens befogenhet i afseende å folkskole-

ärenden, utöfver hvad som nu är förhållandet. Samma utskott, som finner, att en sådan utsträckning är mer än tillräckligt motiverad af den omständigheten, att folkskoleväsendet på det hela taget redan nu lyder under domkapitlen, har till sig äfven fått remitterad en annan motion, som har till syfte att fullständigt befria folkskoleväsendet från det kyrkliga förmynderskapet. Den motionen har jag tagit mig friheten att väcka. Det kan väl icke nekas till att herr Sterners motion och min motion stå till hvarandra i ett sådant förhållande, att, om utskottet ansett sig böra tillstyrka min motion, utskottet ovillkorligen måste afstyrka herr Sterners. Det kan väl därför icke förvåna, att jag anser mig böra ställa mig i opposition mot utskottets tillstyrkande af herr Sterners motion. Hvilken mening man emellertid än måtte ha i den ena eller den andra af dessa frågor, synes det mig likväl, som om utskottet hade bort visa kammaren den hänsynen att icke nu komma och affordra den ett uttalande i en detaljfråga, ett uttalande, som skulle kunna prejudicera kammaren, då den komme att fatta sin position i hufvudfrågan. Kammaren lär väl nämligen svårligen nu kunna gå med på att utsträcka domkapitlens befogenhet till ett område, som för närvarande ligger utanför densamma, och sedan befria domkapitlen från all befattning med folkskoleväsendet. Det hade väl varit riktigare, att utskottet först företagit min motion till behandling eller åtminstone låtit dessa båda frågor komma samtidigt på kammarens bord. Om då utskottet ansett sig böra afstyrka min motion, hade utskottet följdriktigt kunnat hänvisa till hvad utskottet i den frågan anfört och så tillstyrka herr Sterners motion. Att min motion icke kan ha att påräkna något understöd från utskottets sida, tror jag mig kunna läsa mellan raderna i det betänkande, som nu föreligger. Det får jag emellertid yttra mig om framdeles. Nu torde det vara nog att påpeka, att utskottet härvidlag, som sagdt, brustit i hänsyn mot kammaren. Detta om den formella behandlingen af frågan.

Beträffande själfva saken är jag alldeles ense med talaren på göteborgsbänken. Jag behjartar visserligen herr Sterners hufvudsyfte, nämligen att blifva af med hemlighetsmakeriet i fråga om folkskoleinspektörsförordnandena och få dessa till föremål för fri och öppen täflan. Detta har ju, som herr Sterner sade, varit ett länge närdt önskemål hos alla dem, som ha intresse för vårt folkskoleväsende och dess utveckling. Jag tviifar emellertid på att folkskolans vänner eller målsmän finna sig tillfredsställda af det sätt att vinna detta önskemål, som herr Sterner och utskottet nu föreslagit. Den väsentligaste anmärkning, som från folkskolehåll gjorts mot den nuvarande inspektionen, är dennas brist på fackkunskap. Det är en fackinspektion, som man här önskar, och det är endast en sådan, som kan blifva tillfredsställande.

Nu menar herr Sterner, och med honom utskottet, att det skulle vara en fördel att på domkapitlen öfverflytta den befattning, som nu utöfvas af biskopen med afseende å upprättande af förslag till folk-

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.
(Forts.)

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

skoleinspektörsförordnanden. De anse, att folkskoleinspektionen skulle vinna, liksom äfven dess intressen blifva bättre tillgodosedda, om de på sådana förordnanden hugade spekulanterna anmälde sig hos domkapitlen.

Det förefaller mig, som om utskottet och motionären fäste större vikt vid kvantitativ än vid kvalitativ pröfning. Ännu har välingen ansett, att biskoparna sitta inne med full sakkunskap på detta område, men göra då domkapitlen det? Motionären erinrar därom, att domkapitlen bestå af en samling bildade män, män med insikter i skilda ämnen. Ja, det är mycket riktigt, men det enda ämne, som det här fordras verklig fackinsikt uti, saknar målsman både på biskopsstol och i domkapitel. Jag betviflar därför, att någon som helst förbättring i det nuvarande tillståndet kan vinnas på den af motionären och ännu mindre på den af utskottet anvisade vägen. Utskottet har nämligen i en mycket väsentlig punkt försämrat motionärens förslag. Försåvidt jag kan läsa detsamma rätt innantill, har motionären därmed åsyftat, att vid hvarje periods tilländagång ansökan eller anmälan till folkskoleinspektörsförordnande skulle ingifvas till domkapitlen. Detta vill nu icke utskottet vara med om, utan det vill, att anmälan eller ansökan endast skall äga rum vid inrättandet af nya inspektörsbefattningar eller då en förutvarande inspektör icke önskar att blifva förordnad på nytt såsom sådan. Utskottet kommer till sitt förslag af månhet om att välförtjänta och dugliga inspektörer icke skulle möjligen skjutas undan och ersättas af andra. Utskottet menar, att en duglig inspektör bör kunna ha fullgoda anspråk på att få förnyadt förordnande som sådan utan att anmäla sig därtill. Ja, en dylik uppfattning kan ju ha något skäl för sig, men den nämnda fördelen kan väl ändå icke anses uppväga den stora nackdel, som däraf blir en följd, nämligen svårigheten att på den af utskottet anvisade vägen blifva af med odugliga och olämpliga inspektörer. Detta skulle däremot kunna gå för sig, om den i motionen anvisade utvägen stode öppen, d. v. s. om vid hvarje periods slut ny ansökan måste ingifvas, om man vill komma i fråga till förnyadt förordnande. Detta har jag velat anmärka endast i förbigående. Jag skall be att få instämma med talaren på göteborgsbanken i hans uttalande, att saken skulle stjälpas och icke hjälpas genom ett bifall till utskottets förslag.

Herr talman! Jag ber således att i likhet med herr Carlson få yrka afslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Enligt min uppfattning är denna fråga icke så stor, som de ärade opponenterna synas vilja göra den. De ha velat ställa den i samband med någon åtminstone hittills okänd stor framtida kyrkopolitik. För mig ter sig denna fråga icke annat än som en ringa detaljfråga, där man begär en reform på det beståendes grund.

Det är oss ju väl bekant, att folkskoleinspektörerna till en början tillsattes af chefen för ecklesiastikdepartementet, men att det sedermera blef så, att de tillsattes af Kungl. Maj:t. Det blef då sed — om det finnes något stadgande härom, känner jag icke — att Kungl. Maj:t tillsatte dem på förslag eller förord af vederbörande biskop. För min del har jag ingenting emot en sådan anordning, ty så pass biskoplig är jag till mitt hjärta. Det enkla sakförhållandet är emellertid det, att i den motion, som vi här nu ha att behandla, har motionären hållit före, att det vore välbetänkt, att före tillsättande af folkskoleinspektörer ledigförklara folkskoleinspektörsbefattningarna och sålunda bereda tillfälle för dem, som därvid önska komma i fråga, att inlämna ansökan till dessa befattningar. Ansökningshandlingarna skulle ingifvas till vederbörande domkapitel, som öfver dem skulle afgifva utlåtande och såmedelst förbereda ärendets slutliga afgörande hos Kungl. Maj:t.

Utskottet har nu icke i allt kunnat gå med på motionärens förslag. Utskottet har nämligen ansett, att folkskoleinspektörsbefattningarna i vissa fall icke borde ledigförklaras. Om en folkskoleinspektörsbefattning exempelvis innehades af en dugande, för sitt kall väl kvalificerad man, kunde man göra orätt mot honom, om efter periodens slut platsen ledigförklarades och ställdes på ansökan, ty det kunde då hända, att någon sökande med bättre lärdomsmeriter och flere tjänsteår än den gamle innehafvaren af platsen komme och trängde undan denne. Detta ha vi inom utskottet icke ansett vara rätt, och vi ha därför icke kunnat vara med om motionärens förslag i den delen. Å andra sidan ha vi dock icke kunnat underkänna de skäl, som tala för att folkskoleinspektörsbefattning bör ledigförklaras i de fall, då verklig ledighet uppkommer, såsom då nya platser inrättas eller folkskoleinspektör aflider eller undanber sig nytt förordnande, eller då Kungl. Maj:t och vederbörande i öfrigt finna någon förutvarande innehafvare af dylik nu ifrågavarande befattning ej förtjänt af att erhålla nytt förordnande. I alla dessa fall bör, ha vi inom utskottet ansett, platsen ledigförklaras, enär goda skäl tala därför. Man kunde då göra sitt val bland ett större antal personer, och detta skulle gifvetvis vara en fördel för inspektionen. För öfrigt vore det icke annat än rättvist, att de, som ägnade sig åt pedagogisk verksamhet, kunde få komma i fråga, när det gällde tillsättandet af så viktiga befattningar som dessa, hvarom nu är fråga. Vi kunde således icke på sakskalet komma ifrån, att det i vissa fall, i analogi med hvad som äger rum i andra fall, vore välbetänkt att ledigförklara folkskoleinspektörsbefattningarna, då detta skulle blifva till fördel för själfva befattningens skötande och dessutom vore en rättvisa mot de pedagogiskt bildade, fackkunnige och praktiske män, som ville komma i fråga vid dylikt förordnande, enär dessa då kunde göra sin sak gällande och icke riskerade att trängas undan därigenom att den förstkommande erhöle förord.

Frågan blef då, till hvilken myndighet ansökningshandlingarna

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.
(Forts.)

*Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)*

skulle inlämnas. Motionären hade föreslagit domkapitlet. Då nu domkapitlet enligt bestämmelserna i folkskolestadgan just är den myndighet, under hvilken vårt skolväsen subordinerar och inför hvilken folkskoleinspektörerna äro redovisningsskyldiga, kunde åtminstone icke jag finna annat än att det var alldeles i öfverensstämmelse med den princip, som för närvarande gör sig gällande på detta område, att föreslå, att de nämnda ansökningshandlingarna skulle inlämnas till domkapitlet. Om nu utskottet sagt nej till motionärens förslag i denna del och uttalat som sin åsikt, att handlingarna borde inlämnas till biskopen, skulle vi nog, med den ton, som är den vanliga i denna kammare, ha fått höra det: »Tänk hvilken reaktionär högkyrklighet, då man vill bortse från domkapitlet och lägga en ny makt i biskopens hand!» Eller om man här velat gifva Kungl. Maj:t en dylik befogenhet, så skulle det nog ha hetat: »Tänk hvilken reaktionär konungslighet, då man återigen vill samla makten i konungens hand!»

Här har nu af herr Ernst Carlsson framställts tvenne invändningar mot utskottets förslag. Den ena, den formella invändningen går ut på, att det skulle vara oegentligt att ställa en extra ordinarie befattning på ansökan. Vi ha ju emellertid något likartadt med afseende å besättande af våra rektorsämbeten och med afseende å tillsättande af regementspastorer. Äfven om dessa fall icke äro fullt lika, trodde utskottet likväl, att de vore i det närmaste analoga, och ansåg därför, att man äfven här i detta fall kunde ansluta sig till den princip, som i dessa nu anförda fall blifvit tillämpad.

Den andra här gjorda invändningen är af mera saklig natur. Den innebär, att det icke skulle vara lämpligt, att domkapitlet fungerade som förslagsställande myndighet i fråga om folkskoleinspektörsförordnanden. Ja, nog har det varit mycken tvekan därom, huruvida domkapitlet med sin nuvarande organisation kunde vara rätt lämpliga i kyrkligt hänseende, men att de skulle vara olämpliga att mottaga ansökningshandlingar, som röra folkskoleinspektörsbefattningar, och öfver dem afgifva utlåtanden, det finner jag verkligen ganska förunderligt. Domkapitlens ledamöter äro ju lektorer, alltså personer, som ha att inom bygden representera de ämnen, som just äro folkskolans hufvudämnen, och att man skulle våga påstå, att hos dem icke finnes den sakkunskap, det bildningsintresse och den person- och ortkänedom, som i detta fall äro erforderliga, det kan jag för min del icke förstå. Hvar skall tyngdpunkten ligga härvidlag? Genom hvilken organisation skall Kungl. Maj:t tillsätta dessa folkskoleinspektörer? Skall den största makten ligga hos ecklesiastikministern eller hos någon annan person här uppe? Jag tror likväl, att man måste vara betänksam, innan man samlar all makt här uppe. Det kan nog också vara hälsosamt, att i detta fall genomföra en maktfördelning, ty därigenom skyddas folkskoleinspektionen. Denna blir då icke beroende af en enda, som har all makten. Och äfven för bygden är det fördelaktigt att förhållandena där betraktas af andra ögon än de, som se häruppe, och bedömas efter en annan tankegång

än den, som gör sig gällande här uppe på höjderna. Jag tror, att domkapitlen äro lämpliga myndigheter för att ute i bygderna utöfva den del af makten, som härvidlag icke bör tillkomma Kungl. Maj:t. Om man, som herr Ernst Carlson tycktes vilja, på detta sätt lägger all makt i Kungl. Maj:ts hand, lär väl icke heller i vårt land den faran vara fjärran, att dörren öppnas till de politiska belöningarnas väg, så att dessa befattningar komme att besättas efter politiska synpunkter.

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

Utskottet har icke kunnat sätta denna fråga i sammanhang med någon framtidsorganisation, som icke finnes och om hvilken vi icke veta, om den kommer att finnas, utan utskottet har måst hålla sig till det bestående och söka att på det beständes grund lösa frågan. Men utskottet har då icke kunnat komma till annat resultat än det, som blifvit framlagdt i det nu föreliggande utlåtandet, till hvilket jag alltså ber att få hemställa om bifall.

Herr Höjer: Herr talman! I likhet med herr Larsson från Lund får jag uttrycka min förvåning däröfver, att icke utskottet behandlat herr Larssons motion före eller åtminstone samtidigt med herr Sterners, då dessa båda motioner stå i ganska nära förhållande till hvarandra.

Med afseende å det anförande, som i början af diskussionen hölls af min ärade vän herr Carlson från Göteborg, kan jag endast beklaga, att jag kommit i den olyckliga ställningen, att herr Carlson tagit ifrån mig mina bästa argument. Jag kan i själfva verket instämma i allt hvad herr Carlson nyss har anført.

Med afseende å den formella sidan af saken, tror jag icke, mina herrar, att det duger, att Riksdagen går in till Kungl. Maj:t med en skrifvelse, som bryter emot den byråkratiska tekniska terminologien. Jag vill erinra därom, att rektorsämbetena anslås icke lediga till *ansökan*, utan lediga till *anmälan* för dem, som vilja komma i åtanke. Alldeles på samma sätt förhåller det sig med dessa folkskoleinspektörsbefattningar. De, som vilja ha förordnande som folkskoleinspektör, anmäla sig hos vederbörande biskop till den kraft och verkan det hafva kan.

I realiteten instämmer jag naturligtvis med herr Carlson därutinnan, att en förändring sådan som den nu föreslagna endast skulle leda därtill, att frågan om folkskoleinspektörsförordnanden skulle komma att behandlas mera byråkratiskt ämbetsmannamässigt. Man skulle taga den största hänsynen till pappersmeriterna och mindre till personligheten, än nu kan ske, då dessa frågor äro en privataffär, om man så vill, mellan den högvördige biskopen å ena sidan och folkskoleinspektörskandidaterna å den andra.

Den af utskottet här föreslagna nya metoden vid förordnanden af folkskoleinspektörer tror jag icke heller skall leda till det resultat, som den siste ärade talaren åtminstone i en punkt tycktes vilja antyda.

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörbe-
fattningarna.
(Forts.)

Hvad man skulle vilja vinna därigenom, att platserna ansloges lediga till ansökning hos vederbörande domkapitel eller konsistorium, skulle väl vara, att hugade kompetenta sökande komme från alla vinklar och vrår af vårt stora fädernesland, och ju kompetentare de sökande vore, dess bättre för själfva sakens skull. Nu frågar jag emellertid den siste ärade talaren, om han kan tänka sig möjligheten af att på grund af en dylik föreskrift en större uppsjö på lysande förmågor skulle anmäla sig till sådana platser som t. ex. platserna i Kalmar stift, där tre folkskoleinspektörer finnas, utaf hvilka två äro aflönade med hvardera 200 kronor och den tredje med 300 kronor, eller i Visby stift, där det finnes två inspektörer, hvilka äro eller åtminstone under den sista tjänsteperioden voro aflönade med hvardera 300 kronor? Af de öfriga folkskoleinspektörerna i Sverige hafva de allra flesta en aflöning, varierande mellan endast 500 och 750 kronor. Det är ju alldeles otänkbart, att några andra skulle vilja söka dessa platser än de, som bo inom eller i närheten af själfva inspektionsområdet. Men de kompetenta sökande, som bo inom detta område, hafva både biskop och konsistorium förut reda på till punkt och pricka. Med afseende å tillgången på sökande tror jag därför icke, att det blefve den allra ringaste förändring till det bättre, om man vidtog den anordning, som utskottet föreslagit.

Däremot kunde en sådan anordning verka i motsatt riktning. Skulle dessa platser sökas på det offentliga sätt, som utskottet ifrågasatt, så föreställer jag mig, att mer än en af de män, som vore lämpliga för en ledig plats, skulle afstå från att anmäla sig såsom sökande för att icke riskera den dekonfityren att blifva ratad i fråga om en plats på 200 kronor. Jag tror, att detta i många fall skulle blifva effekten, om man rangerade på det sätt, som utskottet föreslagit.

Men, har det nu också sagts — ej af utskottet, men till mig privatim — äfven om detta kanske är omöjligt, så är dock denna omständighet af mindre betydelse än den nytta, som, om ifrågavarande bestyr öfverlämnades till konsistorierna, skulle vinnas därigenom, att det hierarkiska inflytandet vid tillsättandet af folkskoleinspektörerna minskades. Jag ber att uppriktigt få bekänna mina tvifvelsmål härutinnan. Jag har hört talas om ett och annat konsistorium, som varit *mera* hierarkiskt än biskopen själf, men ännu aldrig i mitt lif har jag hört talas om ett konsistorium, som varit det mindre. Nej, jag tror, att vi kunna låta anstå med dessa förändringar, till dess — och jag hoppas, att detta icke skall dröja allt för länge — det framtidsperspektiv ryckt litet närmare verkligheten, som herr Larsson upprullar i sin motion och som man kan kalla för folkskolans kommunalisering eller sekularisering. När vi kommit så långt, få vi också en särskild öfverstyrelse för folkskolorna, subordinerande direkt under ecklesiastikdepartementet, eller hvad jag skulle tro vara bättre, en öfverstyrelse gemensam för elementarläroverken och folkskolorna — och då kan det, synes mig, blifva tid på att de bestyr, om hvilka

nu är fråga, jämte många andra folkskolans angelägenheter öfverflyttas till denna öfverstyrelse. Under nuvarande förhållanden kan jag naturligtvis icke vara med om den af utskottet föreslagna så kallade reform, som icke är någon reform, utan jag yrkar för min del afslag å utskottets hemställan.

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.
(Forts.)

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande yttrade, att detta vore en föga viktig reform på det beståendes grund. Häremot skall jag be att få inlägga en aldeles bestämd gensaga. Den reform, som utskottet föreslagit, hvilat icke på det beståendes grund. Det bestående är, att Kungl. Maj:t förordnar folkskoleinspektörer, men ännu hafva domkapitlen icke ett enda finger med i fråga om dessas tillsättande. Hur vill man säga, att det är en liten reform på det beståendes grund att här införa domkapitlen, då de nu icke hafva något med dessa saker att skaffa?

Utskottets ärade vice ordförande frågade, till hvem sökandena skulle vända sig. Vill man en reform på det beståendes grund och vill man icke något annat än att ansökning eller anmälan till folkskoleinspektörsförordnande skall äga rum, hvarför då icke låta vederbörande anmäla sig hos den, som utfärdar förordnandet? Det enklaste hade väl varit, att den, som ville ifrågakomma vid ett folkskoleinspektörsförordnande, finge med sin anmälan eller ansökning vända sig direkt till Kungl. Maj:t. Ja, säger utskottets vice ordförande, då skulle man hafva utsatt sig för den förebråelsen, att man vore så konungsk, att man ville lägga så stor makt i Kungl. Maj:ts händer. Nej, man lägger absolut icke mera makt i Kungl. Maj:ts händer, än Kungl. Maj:t redan nu har. Man gör icke annan förändring i nu bestående förhållanden, än att man inbjuder till anmälan, det vill säga att Kungl. Maj:t får att välja mellan ett antal personer, som hos Kungl. Maj:t anmält sig att ifrågakomma, i stället för att Kungl. Maj:t nu på en annan väg, nämligen genom biskoparna, förhör sig om, hvilken som kan vara den lämplige. Om man på det hela taget nu vill göra en reform, om hvilken jag skall be att få instämman med herr Höjer däri, att den icke är någon reform, hvarför då icke göra den så enkel som möjligt och hvarför icke låta den hvila just på det beståendes grund? Anledningen till att jag motsätter mig reformen är just, att den icke hvilat på det beståendes grund, utan vill införa ett nytt moment, som komme att vara hindrande för en reform i framtiden.

Jag skall därför, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Starbäck*.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Jag hade icke tänkt att yttra mig i denna fråga — liksom jag icke heller begärde ordet, då folkskoleinspektionen för ett par dagar sedan var på tal i denna kammare, — emedan det kanske kunde förefalla någon, som

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

om jag talade i egen sak, då jag yttrar mig om folkskoleinspektionen. Jag vill emellertid upplysa, att ehuru jag bär den titel, om hvars innehafvare det nu är fråga, jag icke är folkskoleinspektör i den mening, att jag på något sätt beröres af denna fråga. Jag är kommunens tjänsteman och sorterar icke under domkapitlet eller Kungl. Maj:t i nu ifrågavarande afseende. Jag kan därför kanske göra anspråk på att yttra mig med någon sakkunskap, men utan att vara på något sätt personligen berörd af frågan.

Jag har gent emot de anklagelser, som riktats mot utskottets hemställan, endast velat säga, att det är alldeles obefogadt att beskylla utskottet för att hafva framlagt ett förslag, som i sina konsekvenser skulle på något sätt vara fientligt mot folkskolan. Detta är alldeles icke förhållandet. I själfva verket förhåller det sig nog så, att, såsom utskottets vice ordförande sökt framhålla, denna fråga icke är någon i och för sig stor fråga, utan att den har blifvit stor här i afton, därför att man i den lagt in andra saker än som egentligen höra dit. Det är väl närmast en yttring af aversion mot domkapitlet, som trädte fram här och yttrat sig på det sätt, som skett. I själfva verket är den förändring, som utskottet på grund af motionärens yrkande föreslagit, ingen annan än den, att när en inspektörsbefattning hädanefter blefve ledig, de, som ville komma i åtanke vid dess återbesättande, skulle få anmäla sig, en rättighet, som förut icke funnits, såvida man icke själf tagit sig densamma, samt vidare att sådana personer skulle anmäla sig, icke hos biskopen personligen, utan hos domkapitlet. Tillsättningen skulle hädanefter såsom hittills ske genom Kungl. Maj:t.

Nu är att märka, att folkskolorna redan förut i alla andra afseenden lyda, icke under biskoparne, utan under domkapitlet. Man må väl därför kunna erkänna, att den åtgärd, som utskottet med anledning af motionärens förslag förordat, är konsekvent. Om domkapitlet anses lämpliga att i alla andra afseenden handlägga folkskolans ärenden, hvarför skulle de då icke anses lämpliga att yttra sig i denna speciella fråga? Hvarför skulle det icke vara lika lämpligt att domkapitlet göra detta, som att biskoparna ensamma göra det? Man kan väl ändock icke med fog påstå, att det finnes någon den allra ringaste fara för att saken därigenom skulle komma att lida. Sålunda vill jag häfda den uppfattningen, att utskottet här icke på något sätt begått något attentat mot folkskolan.

Jag instämmer med vice ordföranden däri, att saken i och för sig icke är af någon större vikt. Jag har i utskottet ställt mig rätt tveksam mot densamma, och detta har jag arligt sagt ifrån, ehuru jag icke ansett saken vara af så stor betydelse, att en reservation varit af nöden. Jag vill också påpeka, att den föregående talaren, lektor Höjer, hade alldeles rätt däruti, att så länge det nuvarande inspektörsystemet fortvarar, den här ifrågasatta förändringen har mycket liten betydelse eller rättare sagdt är öfverflödig. Men Kungl. Maj:t har föreslagit och Riksdagen har åtminstone delvis godkänt införandet

af ett nytt system på detta område. Vi skulle enligt detta system få inspektörer, som helt och odeladt ägna sig åt sin verksamhet, och då kan det verkligen icke vara olämpligt, att man i någon mån söker reglera formerna för dessa tjänstemäns tillsättande.

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörbefattningarna.
(Forts.)

Nu har det sagts, att det är olämpligt att förklara platser lediga, som icke äro ordinarie. Ja, det kan ju visserligen vara sant. Men jag skall be att få påpeka, att, såsom förut blifvit sagdt, detta redan nu sker, och i motsats till en föregående talare vill jag säga, att just det system, som användes vid tillsättningen af rektorer vid de högre allmänna läroverken från inflytelserikt håll för mig betecknats såsom ett mycket lämpligt system, hvilket man på högre ort verkligen tänker följa och tillämpa äfven på andra liknande områden. Man har sagt mig, att det är fråga om att öfvergifva hittills brukliga tillvägagångssättet för utnämmandet af rektorer i allmänhet och tillämpa just detta nu ifrågavarande sätt öfverallt. Huruvida nu detta kommer att ske, vågar jag naturligtvis icke yttra mig om, men jag vill påpeka, att folkskoleinspektörernas ställning i detta afseende är i mycket analog med läroverksrektorernas. Har ifrågavarande system införts beträffande de sistnämnda och därvid befunnits icke olämpligt, så inser jag icke, hvarför det skulle vara olämpligt i detta fall.

Utskottet tror sig ha förbättrat motionärens förslag, när det har påyrkat den modifieringen beträffande ledigförklarandet, att ett sådant skall äga rum, endast då befattningen verkligen är ledig. Det är ju klart att, då ifrågavarande befattningar tillsättas i allmänhet blott för 5 å 6 år i sänder, det ej vore lämpligt, att sådant ledigförklarande skedde efter *hvarje* tillsättningsperiod, äfven om en dylik befattning innehades af en duglig och kompetent man. Det låter nämligen mycket väl tänka sig, att, fastän förutvarande innehafvaren allmänt erkännes såsom duglig, en annan sökande kommer med dubbelt så lång tjänstetid och med lika goda vitsord samt slår honom ur brädet. Man har ju på andra områden icke ansett lämpligt, att en person aflägsnas från en erhållen befattning, så länge han sköter densamma på tillfredsställande sätt.

Med dessa antydningar har jag blott velat häfda, att det förslag, som här framkommit från utskottet i anledning af motionärens hemställan, icke med fog kan anses på något sätt strida mot folkskolans intressen, och ej heller kan anses i formellt afseende så bristfälligt, så stridande mot det hittills bestående, att det på den grunden bör förkastas. Skall det här i afton afslås, så måste detta ske på grunder, som äro främmande för saken i och för sig; det måste ske i anledning af vissa framtidsperspektiv, som man har upprullat för sig beträffande domkapitlen, och på grund af hvilka man för deras skull icke vill vidtaga den här obestriddigen i och för sig ändamålsenliga regleringen af tillsättningsproceduren för folkskoleinspektörerna, en procedur, som det kan vara lämplig tidpunkt att just nu reglera med hänsyn till det nya system, som dock är under uppsegling i detta afseende.

Men har mot utskottet riktat den förebräelsen, att det icke har

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörbe-
fatningarna.
(Forts.)

behandlat herr Larssons förslag före denna motion eller åtminstone samtidigt därmed, och det kan finnas ett visst fog för denna förebräelse; men jag skall be att få påpeka, att herr Larssons motion, som ännu icke behandlats inom utskottet, efter hvad jag vill minnas ej innebär något annat än förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Och, ehuru jag hyser starka sympatier för syftet i herr Larssons motion, får jag säga, att jag tror mig kunna situationen tillräckligt för att kunna förutsäga, att den där utredningen nog kommer att taga ganska lång tid. Jag tror därför att, om kammaren vill, att något i detta fall skall åtgöras, som i och för sig obestriddligen är ändamålsenligt, kammaren ej har särskild anledning att uppskjuta frågan i förbida, att herr Larssons förslag blir genomfördt, hur lifigt man än kan önska, att det förslaget i sinom tid blir realiseradt.

Jag har velat göra dessa erinringar i anledning af de anmärkingar, som riktats mot utskottet, och jag tror mig kunna försäkra kammaren, att kammaren ej begår något ödesdigert misstag, om den bifaller utskottets hemställan, ehuru väl jag för min del med jämnmot skall bära äfven ett afslag. Ty af någon större vikt är frågan dock ej, och det går nog ej att blåsa upp den till en stor fråga.

Herr Sterner: Herr talman, mina herrar! Man har klandrat utskottet, för att det ej kunnat bifalla min motion i större utsträckning, än att f. d. folkskoleinspektörer skulle, utan att göra någon ny ansökan, bibehållas vid sina platser. Jag har själf verkligen beklagat detta, men som ledamot af utskottet har jag hyllat regeln: »när man ej kan få allt hvad man vill, får man taga hvad man kan få». För mig låg hufvudvikten vid att dessa platser finge sökas, och detta har äfven utskottet till fullo behjärtat och därför tillstyrkt motionen i det afseendet.

Man har äfven klandrat min motions syfte, därför att det pekade på för mycket pappersmeriter. För att kunna bli nämnd eller ihågkommen hos Kungl. Maj:t skulle man nämligen prestera sådana. Man har tyckt det vara för mycket byråkratism i det hänseendet, men jag ber att få påpeka för kammaren, att det står i klämman till utskottets utlåtande, att Kungl. Maj:t skulle ha att efter förslag utnämna till inspektör den, som domkapitlet ansåg icke lärdast, utan *lämpligast*.

Man har vidare framhållit, att det ju är en liten skräplön, som dessa inspektörer ha: på sina håll ej mer än 150 kr., 200 kr. etc. Ja, det är nog sant, att det är så på sina ställen. Men herrarne skola komma ihåg, att en hel del har större löner; och enligt Kungl. Maj:ts senaste proposition i frågan är det ju meningen att inrätta en hel del platser, som äro sådana, att den man, som har den platsen, skall kunna föda sig därpå. Jag kan därför ej alls finna, att det skälet väger någonting.

Man har vidare klandrat utskottet för att det icke tagit dessa två frågor, herr Larssons och min motion, på samma gång till behandling.

Men jag ber att få erinra kammaren om, att herr Larssons motion kom mycket senare än min motion. Den motion, jag aflämnat, togs redan tidigt upp till behandling. I själfva verket förelåg betänkandet, om jag minnes rätt, i förslagstryck, innan herr Larssons motion låg på vårt bord.

Så har man sagt, att det icke är på det beständes grund den här förbättringen skulle äga rum. Jag säger däremot bestämdt: det är på det beständes grund. Det är här blott fråga om att flytta öfver den lilla makten från biskopen till domkapitlen.

Är icke det på det beständes grund, då biskopen sitter i domkapitlet och har röst med i laget? Förslaget är således ej revolutionärt; det är ej heller reaktionärt, som man velat göra det till. Det har tillkommit efter påminnelser från lärarekåren själf, och den brukar man ej beskylla för att vara reaktionär.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till min motion och utskottets hemställan.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Här har ordats åtskilligt om att man sökt göra en liten fråga stor. Det har jag verkligen ej kunnat förmärka, för så vidt det ej skulle vara genom den ifver, hvarmed utskottets herrar ledamöter velat försvara sin olyckliga kläm. För min del finner jag här endast föreligga en praktisk lämplighetsfråga, den nämligen, huruvida folkskoleinspektörer tillsvidare böra erhålla förord af biskopen ensam, såsom hittills skett, eller af domkapitlet, såsom motionären och utskottet föreslagit.

Jag skall ej upptaga kammarens tid med att bemöta den rad af svaga skäl, som blifvit anförda från utskottets sida. Men jag skall tillåta mig att än en gång påpeka, att det vore högst besynnerligt, om Andra Kammaren skulle låta förleda sig till att godkänna en sådan *formell oriktighet*, som vanpryder utskottets hemställan, nämligen att Riksdagen skulle begära, att inspektörsbefattningarna skulle »förklaras lediga till ansökan», hvilket aldrig sker med förordnanden på viss tid, utan endast med ordinarie tjänster, där förslag och förord kunna öfverklagas.

Jag vill vidare framhålla, att det är en alldeles felaktig analogi, när utskottet velat göra gällande, att det föreslagna tillvägagångssättet vid inspektörsförordnanden skulle blifva analogt med förfarandet vid besättande af rektorsämbetena vid de allmänna läroverken. I detta fall sker nämligen endast anmälan hos eforus inom viss tid, och eforus går sedan in till Kungl. Maj:t med förord för en af dem, som anmält sig att vilja komma i åtanke vid rektorsämbetets besättande. Således är detta ett förfarande, som nära öfverensstämmer med det, som för närvarande råder i afseende å folkskoleinspektörsförordnanden, ej med det föreslagna.

Här har ej visats — det vågar jag påstå — någon »aversion» mot domkapitlen. Men saken är, att dessa myndigheter genom själfva sin sammansättning äro olämpliga att föreslå folkskoleinspektörer. Domkapitlen utgöra visserligen, såsom det sagts, »en samling bildade

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.
(Forts.)

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

personer», men som i allmänhet ha *mycket ringa kännedom om folkskolan*. Ett undantag i det afseendet bildar just biskopen, hvilken plägar besöka folkskolorna under sina inspektioner och således får personlig kännedom om hithörande förhållanden. Funnes till exempel folkskoleinspektörer för folkskolan vidkommande ärenden förordnade som medlemmar af domkapitlen, skulle jag ha mindre att erinra mot det framställda förslaget. Men som förhållandena för närvarande äro, finner jag förslaget, som sagdt, vara meningslöst och gå i bakvänd riktning. Man söker ju i våra dagar med allt skäl förvandla domkapitlen till rent kyrkliga myndigheter. Då skola vi väl ej lägga hinder i vägen för en sådan reform genom att på dem öfverflytta sådana funktioner, som de hvarken nu eller framdeles mäktat fylla på ett tillfredsställande sätt.

Min öfvertygelse är, att ett förord från vederbörande domkapitel *faktiskt* komme att utfalla sämre än ett förord af biskopen allena. Biskopen har nämligen genom sina inspektionsresor förvärfvat en öfverblick öfver de för ändamålet lämpliga personerna inom stiftet, något som domkapitlets öfriga ledamöter icke ha. Därtill kommer domkapitlens sätt att arbeta, som är strängt byråkratiskt. Deras inflytande vid inspektörsförordnanden måste, såsom jag redan framhållit, därför leda till att saken mera komme att betraktas från pappersmeriternas och tjänsteårens synpunkt, i stället för att väsentlig hänsyn borde tagas till personlig duglighet och erfarenhet på det pedagogiska området.

Både af starka formella skäl och af rent sakliga framhärdar jag alltså, herr talman, i mitt yrkande på afslag såväl å utskottets som å motionärens hemställan.

Herr Johansson i Jönköping: Då professor Carlson bestrider, att den tillsättningsprocedur, som utskottet föreslagit, är jämförlig med den, som är föreskrifven för tillsättning af rektorer vid de allmänna läroverken, ber jag att endast få läsa upp hvad gällande läroverksstadga härom säger. Där står: »Senast fem månader, innan rektorsförordnande löper till ända, göre eforus underdånig anmälan därom och äger eforus att därvid, om han så anser lämpligt, föreslå förnyelse af förordnandet. Därest icke Kungl. Maj:t efter sådan anmälan, som i nästföregående mom. sägs, finner skäl meddela förnyadt förordnande, äfvensom eljest vid ledighet af rektorsbefattning, kungöre eforus ledigheten i den tidning, hvari officiella meddelanden böra införas, med tillkännagifvande, att den, som önskar till tjänsten komma i åtanke, bör inom sextio dagar hos eforus göra anmälan därom med bifogande af vederbörligen styrkt meritförteckning och öfriga handlingar.» — — — — —

Alltså *ledigheten* — obs. uttrycket! — skall *kungöras* i den tidning, hvari officiella tillkännagifvanden införas, och en tid af 60 dagar skall utsättas, inom hvilken aspiranterna skola insända sina meritförteckningar och de öfriga handlingar, hvarigenom de vilja

styrka sin befogenhet. Kan man, utan att förfalla till ordrytteri, säga, att detta ej är att kungöra platsen till ansökan ledig?

Ang. tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna.
(Forts.)

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag än en gång tager kammarens uppmärksamhet i anspråk för ett kort genmäle.

Men hvad den ärade representanten för Jönköping nyss anfört är naturligtvis endast ett ytterligare stöd för hvad jag yttrade om utskottets uppenbara missuppfattning af analogien mellan det nuvarande sättet att förordna folkskoleinspektörer och tillsättningen af rektorer vid de allmänna läroverken — för så vidt man fasthåller, att eforus och biskop äro precis samma person.

Om herrarne behagade läsa igenom hithörande § 93 af läroverksstadgan, finna herrarne, att det är till eforus — icke till domkapitlet — som vid ledighet af rektorssyssla anmälan skall göras, och det är sedermera likaledes eforus — icke domkapitlet — som skall hos Kungl. Maj:t gifva förord för en af dem, som anmält sig att komma i åtanke vid sysslans besättande. Kungörandet är i förevarande fall en underordnad formalitet.

Herr Zimdahl: Herr talman, mina herrar! Jag kan för min del ej känna mig öfvertygad af de skäl, som anförts af de herrar, hvilka finna det vara olämpligt att på domkapitlet öfverflytta utöfvandet af en funktion, som för närvarande åligger biskoparne. Tvärtom synes mig öfverflyttandet gå så mycket lättare för sig, som biskopen ju redan är ordförande i domkapitlet.

Jag vill ej taga kammarens tid i anspråk, utan inskränker mig till att i korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Matsson: Jag beklagar, att herr Larssons motion ej har blifvit behandlad af utskottet i sammanhang med det nu föreliggande ärendet. Dessa båda motioner hafva dock med hvarandra den frändskap, att det varit förmånligt, om de blifvit behandlade i ett sammanhang därstädes. Detta visas också däraf, att — trots att blott den ena nu föreligger — det icke kunnat undvikas, att frågorna likväl delvis hafva blifvit behandlade i sammanhang inom kammaren.

Det är en påtaglig olägenhet, som äfven utskottet torde medgifva. Om utskottets nu föreliggande hemställan här bifalles af Riksdagen, har man i och med detsamma enligt mitt förmenande äfven bestämt sig för att icke bifalla herr Larssons motion. Man har därigenom helt enkelt omöjliggjort framgång för herr Larssons förslag.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig yrka på återremiss till utskottet, på det att båda dessa motioner måtte kunna behandlas därstädes i ett sammanhang. Ingendera lärer förlora på ett sådant gemensamt skärskådande.

Ang. tillsätt-
ningen af
folkskole-
inspektörsbe-
fattningarna.
(Forts.)

Herr Johansson i Jönköping: Äfven jag ber om ursäkt för att jag nödgas åter begära ordet. Jag vill emellertid svara professor Carlson, att jag beklagar, att han ej kommer undan min senaste anmärkning med undanflykten, att det upplästa stadgandet talar om eforus och ej om domkapitlet. Det var ej därom vårt meningsbyte rörde sig; utan frågan löd: förklaras rektorsbefattningar lediga eller ej? Det var det, jag med mitt citat visade eller sökte visa. Mitt påstående att de förklaras lediga, har professor Carlson ej vederlagt.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen och 3:o) på ärendets återremitterande till utskottet; och fann herr vice talmannen den under 2:o) framställda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits bifall till det under 1:o) omförmälda yrkandet, nu uppsattes och anslogs följande af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 11 och den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 116 Ja mot 62 Nej; och hade kammaren alltså afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 2.

Föredrogs och godkändes Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. maj:t angående utredning, på hvilka villkor stadsfiskalerna må blifva statens tjänstemän.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af motioner om skrivelse

till Kungl. Maj:t angående förbud mot utskänkning af öl å lägerplatser, kasernområden, flottans och kustartilleriets förläggingsorter samt under armé- och marinförvaltningen hörande fabriksområden, blef berörda utlåtande af kammaren godkändt; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggningen af kavalleriet. *Ang. förläggningen af kavalleriet.*

I en till behandling af utskottet hänvisad motion, n:o 143, hade herr *K. Karlsson* i Mo föreslagit,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter utredning för Riksdagen framlägga förslag, om och i hvad mån vårt kavalleri kunde jämnare fördelas, så att den i fredstid uti Norrland förlagda kavalleristyrkan finge en af behovet oafvisligen påkallad förstärkning.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter utredning för Riksdagen framlägga förslag om och i hvad mån vårt kavalleri kunde jämnare fördelas, så att den i fredstid uti Norrland förlagda kavalleristyrkan finge den af behovet påkallade förstärkningen.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Trapp, som anförde: Herr talman! Det synes mig förunderligt, att denna motion kunnat framkomma, då det under härordningsdebatten 1901 från regeringsbanken ådagalades, att man för närvarande icke kunde förlägga flera trupper till Norrland. Frågan härom hänsköts till framtiden. Och dock har nu en motion i detta syfte blifvit väckt och äfven fått understöd af utskottet.

En förflyttning af kavalleri från Skåne till Norrland skulle medföra försvarad och fördyrad remontering, försvarad och fördyrad furagering och nästan omöjliggöra rekrytering. Det skulle skapa ett »regemente på papperet» af sådant slag, som vi hört talas om förekommer i Ryssland. Men äfven om det otroliga skulle hända, att man verkligen lyckades erhålla erforderligt antal rekryter, skulle det likväl vara förenadt med stora svårigheter att utbilda kavalleriet i den snart sagdt oframkomliga terräng, som förefinnes i Norrland. Under sådana förhållanden synes det mig, att man bör väl betänka sig, innan man ingår till Kungl. Maj:t med en skrifvelse af det innehåll, utskottet här föreslagit.

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

Det har stått klart för utskottet, att en dylik omflyttning af kavalleri också skulle medföra ökade kostnader. Och utskottet har därför ifrågasatt, att ej mindre än fem skvadroner skulle afskäras från kavallerifördelningen i Skåne och helt och hållet indragas, d. v. s. man har tänkt sig att öka försvaret genom att minska försvarskrafterna. Men det är icke nog med denna minskning. Utskottet vill äfven minska kavalleristyrkan genom att låta hvarje kavalleriregemente lämna en kontingent till de två föreslagna skolskvadronerna i Boden.

Nu säger man, att det är nödvändigt att ha kavalleri förlagdt i Norrland för den spaningstjänst, som där erfordras i händelse af ett fientligt infall. Men jag undrar, om icke under de förhållanden jag påvisat förefinnas i Norrland och som göra, att ett kavalleri icke där kan erhålla ordentlig utbildning, om icke det vore lämpligare att låta kavalleriet vara förlagdt där det nu finnes, i synnerhet som det icke möter någon svårighet att både lätt och snabbt transportera det från Skåne till den ort inom landet, där det behöfves. Ty man må säga hvad man vill, så har dock Skåne alla naturliga förutsättningar för att vara en passande förläggningssort för kavalleri, då däremot några dylika förutsättningar ej finnas i Norrland.

Man säger också, att vi måste ha kavalleri i Norrland, därför att vi kunna vänta ett fientligt angrepp där. Men det är nog okänt och torde förblifva okänt, hvar fienden en gång kommer att först intränga öfver landets gränser. Det kan ju hända, att han först gör en invasion i Norrland. Men jag får erkänna, att jag icke fattar, hvad det skulle vara för lockande för honom att göra en invasion just där, hvarest den glest befolkade och sparsamt odlade bygden samt de oframkomliga vägarna skulle göra det svårt för honom både att proviantera och furagera och äfven besvärligt att i öfrigt operera med större truppmassor. Jag kan tänka mig, att en fiende lika väl skulle kunna rikta ett första angrepp mot och göra en landstigning vid våra sydliga kuster. Att öfverflyttningar öfver hafvet af hela armékårer går mycket väl för sig, det ha vi i dagarna sett exempel på. Och i så fall skulle ju kavalleriets nuvarande förläggningssorter vara lämpligt valda.

Jag tror, att det under alla omständigheter icke kan vara lämpligt att nu göra ett dyrbart försök med förläggning af kavalleri till Norrland. Det skulle bara bli för trupperna att plumsa i snö i nio månader och att plumsa i myrar, moar och moras i tre månader om året. Men detta bidrager ej till en kavallerists utbildning. Och därunder skulle materialet slitas upp, både häster och karlar; och detta skulle medföra en mycket stor kostnad och vara af intet gagn.

Hade motionären kommit med ett förslag att uppöfva en skidtrupp eller öfva lapparne till spaningstjänst uppe i Norrland, det hade jag kunnat förstå, och jag skulle gärna varit med därom.

Under nuvarande förhållanden anhåller jag emellertid att få yrka afslag å såväl motionärens som utskottets förslag.

Herr Tamm: Herr talman! De skäl, som den ärade talaren från Helsingborg anförde för sitt afslagsyrkande, nämligen att stora svårigheter ur rekryterings-, remonterings- och furageringssynpunkt skulle uppstå i händelse af en ökning af stridskrafterna i Norrland genom att dit förlägga en del af kavalleriet, dessa skäl hafva många gånger förebragts och lika många gånger blifvit bemötta. Och utskottet har jämväl till fullo erkänt de svårigheter, som i anförda afseenden förefinnas. Men om en sak af andra och mera talande skäl visar sig nödvändig, är det väl i alla fall också en nödvändighet, att de, som ha denna sak om händer, åtminstone söka öfvervinna de svårigheter, som därmed äro förbundna. Och det är just hvad utskottet föreställt sig kunna ske, om det kan bevisas, att den ifrågasatta förflyttningen af kavalleri till Norrland är af behofvet påkallad.

Det var en hel del små anmärkningar, som den ärade talaren framhöll, men jag vill nu endast fästa mig vid ett par af dem.

Han sade, att utskottet enligt sitt nu föreliggande betänkande ämnade öka försvaret genom att minska försvarskrafterna, och att detta vore a priori omöjligt.

Jag vågar påstå, att det är möjligt att öka försvaret, äfven om man minskar försvarskrafterna, förutsatt att planmässigheten i försvarets ordnande blir bättre, än den förut varit. Och utskottet tror för sin del, att det är möjligt att göra den planmässighet större, efter hvilken vårt kavalleri i närvarande stund är förlagdt inom landets olika delar.

Han framhöll vidare i samband därmed, att kavalleribeståndet skulle ytterligare minskas, därigenom att en kontingent ur hvarje skvadron skulle uttagas för att erhålla specialutbildning i Norrland. — Jag ber att sedermera få återkomma till detta.

Han hade vidare några strategiska funderingar därom, att det vore lika möjligt att vänta ett anfall på hvilken annan punkt af vår vidsträckta gräns som i Norrland. Ja, det medgifver ju utskottet, och det medgifver äfven motionären. Men båda framhålla, att det måste från krigsstyrelsens sida räknas med möjligheten af att vi kunna motse ett anfall såväl öfver landgränsen som mot kusten i Norrland. Och om man måste räkna med en sådan möjlighet, bör man äfven vara rustad mot densamma.

De motiv, som tala för att mera kavalleri förläggas till Norrland i sammanhang med en omflyttning af kavalleriet i dess helhet, hafva af motionären och utskottet blifvit, som jag tror, så framhållna, att jag icke vill upptaga herrarnes tid genom att ytterligare påpeka dem. Jag tror, att man utan fara för öfverdrift skulle kunna instämma i hvad utskottet säger på sidan 6 i betänkandet, där det heter:

»Då sålunda en förflyttning af kavalleri till Norrland från andra delar af landet är att anse som önskvärd, och då det icke någonsin lär kunna blifva fråga om en ökning af kavalleriet, utan endast en ur försvarets synpunkt lämpligare placering af de redan befintliga

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

regementena, samt då det vidare af helt naturliga skäl icke är tänkbart att beröfva de sex arméfördelningarna deras fördelningskavalleri, så lär en utredning i denna fråga i främsta rummet böra rikta sig på en förflyttning af behöfliga krafter från kavallerifördelningen i Skåne.»

Jag tror således, att utskottet på de första sidorna kunnat bevisa, att Norrland behöfver mera kavalleri. Och då ställer sig frågan: Hvarifrån skola vi taga detta kavalleri?

Det är alldeles gifvet, att den utredning, motionären begärt, att Kungl. Maj:t skall låta verkställa, skall gifva det bästa svaret på den frågan. Och utskottet har heller icke påstått, att det förslag, som utskottet framställt på sista sidan, är det bästa, utan utskottet har — såsom herrarne finna, om herrarne behaga observera hvad som står öfverst på sidan 7 — endast sökt bilda sig en mening om huruvida och i hvad mån en jämnare fördelning af kavalleriet kan utföras. Utskottet hänvisar till den blifvande utredningen såsom ledande till den bästa lösningen af nu föreliggande fråga, men har icke velat undandraga sig att i sin mån undersöka, om det är möjligt att utföra en sådan förändring.

Då utskottet, efter hvad jag sade, måst tänka sig, att förflyttning af för Norrland behöfliga krafter borde ske från kavallerifördelningen i Skåne, har det haft den fasta ståndpunkten, att det kunnat stödja sig på ett denna kammars beslut från år 1901. Som kammaren torde erinra sig, förelåg då från statsutskottet ett förslag att indraga hälften af den dåvarande och nuvarande kavallerifördelningen i Skåne. Detta förslag antogs af Andra Kammaren, ehuru såväl dåvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet som en representant för armén i denna kammare på det varmaste försvarade kavallerifördelningens oförändrade bestånd. Att frågan sedermera vid sammanjämkning mellan Första och Andra Kammarens beslut föll, är nog herrarne väl bekant.

Men det är i hvarje fall ett faktum, att utskottet i närvarande stund står på samma ståndpunkt som 1901 års Andra Kammare, då utskottet har tänkt sig, att det skulle vara möjligt att göra en reduktion af kavalleriet i Skåne för att vinna hvad som utskottet anser vara nödigt att vinna uppe i Norrland.

Uti det förslag, som utskottet här har uppgjort, är det en punkt, som jag tror man bör betrakta såsom kärnpunkten i det hela, och det är de af utskottet föreslagna underbefälsskolorna där uppe i vår nordligaste garnison. Enligt hvad man har sig bekant från tillförlitligaste håll, är det icke möjligt att tänka sig, att man i dessa nordligaste trakter kan eller bör använda alltför stor kavalleristyrka för att möta de fientliga infall, som kunna väntas under den första mobiliseringsstriden med dess då pågående spaningar. Således har man tänkt sig, att endast en mindre styrka skulle förläggas dit. Såväl ur förläggnings- som utbildningssynpunkt har det syntts, som om det vore lämpligast att icke transportera redan befutliga förband

dit för att för all framtid förläggas där. Ty då, men först då, uppstå i fullaste måtto de svårigheter, som talaren på skånebänken framhöll, ur rekryterings-, remonterings- och furageringssynpunkt. Men anordnandet af en skola, till hvilken manskap blefve kommanderadt från hela arméns kavalleri, särskildt ifrån de regementen, som komma att förläggas inom sjuette arméfördelningens område, skulle undanröja dessa svårigheter, och på samma gång skulle ofantligt stora fördelar vinnas, hvilka jag skall tillåta mig att något beröra.

För hvar och en, som varit i dessa trakter, och äfven för hvar och en, som genom beskrifningar känner till, hur det är där uppe, är det alldeles klart, att på andra håll, särskildt i de sydligare provinserna, utbildadt kavalleri skall komma till korta, och det kanske ganska snart, såväl hvad beträffar truppens förmåga att uthärda strapatser som framför allt i afseende på hästmaterielens användbarhet under så vidt skilda naturförhållanden och särskildt furageringsförhållanden. Ty herrarne skola homma ihåg, att våra kavalleriregementens hästmateriel ju är i mycket hög och god kondition uti alla afseenden, men hästarne äro vanda vid en mycket rikligt tilltagen kraftutfodring. Där uppe tror jag däremot man snart nog skall komma under fund med, att det under krigstider blir ondt om annat än halm och strå, åtminstone då fråga blir om längre manövrer.

Betrakta vi erfarenheterna från kriget i Sydafrika och engelsmännens krig i Asien, så finna vi, enligt samstämmiga berättelser, att de hästar, som bäst utstodo strapatserna, just voro sådana, som voro vanda vid den knappa och dåliga utfodring, som kunde bestås där, och på samma sätt tror jag, att det kommer att gestalta sig där uppe invid vår norra landgräns.

Hvad trupperna beträffar, så är det icke nog med, att under andra förhållanden utbildade ha svårt att hitta till rätta i skogsbygderna med deras mycket fåtaliga vägar och milsvida sträckor däremellan, utan därtill kommer en annan sak, som kanske är ännu viktigare, och hvilken den föregående talaren vidrörde, nämligen att större delen af året i dessa otillgängliga trakter af moar och moras det är snö eller snöslask, och beklagensvärd är den trupp, som måste bivackera under sådana förhållanden utan att åtminstone hvarje afdelning, hvarje tropp eller halftropp har någon eller några, som äro vanda vid att på bästa sätt skydda sig mot dessa naturförhållanden.

Är det t. ex. någon här nere ifrån landet, som kan tända en nying, som kan använda det härliga granriset för att därmed åstadkomma varma bivacker, hvilket hvarje norrlänning, snart sagdt, ifrån födseln kan?

Således blir det äfven ur förläggningssynpunkt under ett eventuellt fälttåg nödvändigt att ha några föregångsmän — icke blott vägvisare, utan föregångsmän — som kunna tillse, att trupperna verkligen få åtnjuta den hvila, som är nödvändig för att återställa krafterna och göra manskapet verkligt stridsdugligt, när det under dagen sedermera gäller många besvärliga företag.

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

Jag tror därför, att utskottet visat, att det är nödvändigt, att inom hvarje skvadron inom vårt kavalleri, som kan komma att förflyttas till tjänstgöring där uppe, finnas några speciellt på denna trakt utbildade karlar. Om det förslag utskottet framlagt komme att realiseraras, skulle det alltid finnas en del sådana föregångsmän, som tillbragt 1 år där uppe för att förskaffa sig den för fältlifvet alldeles nödvändiga specialutbildningen. Jag tillåter mig här framhålla, att det insmugit sig ett tryckfel på sid. 8, då, vid den fördelning af kavalleriet utskottet föreslagit, Sundsvall bestämdt angifvits såsom förläggningsort. Detta är felaktigt, ty om vi gå tillbaka till sid. 7, så föreslås där en förläggning på linien Sundsvall—Ånge—Östersund. I samband därmed vill jag framhålla, att utskottet har icke med den motivering, utskottet här sökt framställa, gjort sig skyldigt till det missgrepp, som jag hört sägas skulle komma att påbörjas utskottet, nämligen att vi inom utskottet skulle ha trott, att man med en jämn kordongartad förläggning utefter landgränsen och kusten möjligen skulle kunna försvara denna. Så oerfarna ha vi icke varit inom utskottet, utan vi ha ansett, att kavalleriet vid krigstillfälle, innan operationerna ännu börjat, skall uppställas å centrala punkter i beredskap att därifrån radiellt skickas ut åt alla håll, där man genom kustsignalväsende eller på annat sätt fått kännedom om att något fientligt angrepp är att vänta. Då först inträder kavalleriets uppgift, då skickas det ifrån centralpunkten ut till de håll, där det kan finna någon användning.

Talaren från Helsingborg anmärkte vidare, att det icke skulle kunna i ekonomiskt afseende försvaras hvad utskottet här föreslagit.

Det är just denna sida af saken, som varit kanske den viktigaste för utskottet att taga hänsyn till. Vi ha icke vidrört den ekonomiska frågan, men vi ha väl insett, att det är omöjligt att tänka sig, att en förflyttning eller omplacering af kavalleriet skulle ha några utsikter, med mindre vi på samma gång kunde påvisa, att detta skulle medföra icke någon ökad utgift, utan snarare en minskning i utgifter för statsverket. Därutaf den af oss framhållna möjligheten, att man, följande Andra Kammarrens beslut 1901, skulle indraga 5 skvadroner utaf en nu existerande kavallerifördelning och flytta öfver 5 andra skvadroner däraf till den lämpligaste punkten i mellersta Norrland. Utskottet har mycket väl insett, att förläggningen af 2 skolskvadroner i Boden måste medföra kostnader, såväl på grund däraf att ett särskildt etablissemang där blefve nödvändigt som ock till följd däraf, att hvarje år, denna skola påginge, trupper finge transporterats upp och ned och eventuellt äfven hästar. Hästarne skulle dock kunna vara kvar, och genom att ha en fast häststyrka där, skulle kostnaderna minskas.

Således ha vi mycket väl insett, att detta kommer att medföra ökade kostnader, och vi ha därför ansett nödigt att påpeka möjlig-

heten af att ännu en gång söka häfda kammarens ståndpunkt från 1901.

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Då jag tror, att motionären har haft rätt, då han sagt, att det är alldeles nödvändigt, att Norrland får mera kavalleri, och då jag vidare tror, att utskottet gifvit åtminstone en antydning om ett sätt, på hvilket detta önskemål skulle kunna realiseras, och då detta bestämdt kan ske utan ökade kostnader för statsverket, men med bibehållen, lika god försvarskraft som någonsin förut, vågar jag, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förevarande förslag.

Med herr Tamm förenade sig herrar *Emihén* och *Hörnsten*.

Herr talmannen, som nu öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade ordet till:

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till att jag redan vid 1901 års riksdag hade samma åsikt, som motionären framhåller i sin motion, nämligen att det kanhända var ett fel i 1901 års härordningsförslag, att icke mera kavalleri blef förlagd till Norrland. Men vår krigsstyrelse ansåg, att det icke var nödvändigt att förlägga mera kavalleri till Norrland, och Riksdagen rättade sig efter krigsstyrelsens åsikt i den frågan. Således har man både i krigsstyrelsen och i Riksdagen förut pröfvat, om det är nödvändigt.

Så långt som frågan nu avancerat, ställer sig saken så, att åtminstone Riksdagen borde betänka sig mer än en gång, innan den vidtager den förändring, som här är ifrågasatt. Ty hvad skulle följden bli af en dylik förändring? Utskottet säger visserligen, att denna förändring icke skulle medföra några kostnader utöfver hvad som vid 1901 års riksdag beräknats, men den ärade talaren på södermanlandsbanken sade nyss, att man naturligtvis icke kan ifrågasätta, att icke några ökade kostnader skulle uppstå till följd af truppers flyttning hvarje år till Norrland söderifrån. Kostnaderna för denna flyttning utgöra emellertid, enligt min åsikt, endast en liten del af de kostnader, som den föreslagna förändringen skulle medföra. I detta hänseende vill jag först och främst erinra om Riksdagens beslut förra året. När Riksdagen då beslöt att i Helsingborg tillhandla sig en tomt för förläggning därstädes af ett kavalleriregemente, så skedde det med det uttryckliga villkor, som står i Riksdagens beslut, om jag icke missminner mig — jag tror icke att jag gör det — att det skulle förläggas till Helsingborgs stad. På detta villkor skulle de nödiga kostnaderna bestridas dels af Helsingborgs stad, dels af staten på sådant sätt, att ett tomtutbyte skedde. Jag undrar verkligen, om Riksdagen kan helt och hållet negligera detta sitt beslut förra året. Jag misstänker, att Riksdagen icke kan göra detta.

Låt oss emellertid antaga, att Riksdagen kan göra det och förlägger en del af regementet eller kanske hela regementet till Norr-

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

land. Då uppstår en annan fråga: På hvad sätt skall man skaffa folk till detta kavalleriregemente? Det är kanske icke så lätt. Nu är visserligen sant, att vi hafva en del värnpliktige, som kunna komma in på kavalleriregementen. Men det räcker nog icke med de värnpliktige. Vi måste hafva äfven värfvad t manskap, som fylla dels korprals-, dels vicekorprals-, dels distinktionskorpralskadrerna. Vi se, huru förhållandena nu gestalta sig vid de regementen, som redan äro förlagda i Norrland. Ser jag på Norrbottens regemente, så funnos där vid slutet af år 1903, d. v. s. den 1 januari 1904, 189 vakanser; vid Västerbottens regemente funnos 194 vakanser och vid Jämtlands fältjägare 183 vakanser. Tro herrarne, att det är möjligt att, om vi förlägga ännu ett regemente längre upp i Norrbotten, skaffa folk till det regementet? Jag tror, att det är omöjligt, så vida vi icke öka aföningen så väsentligt, att det blir ojämförligt mycket dyrare än hvad det nu är.

Vidare har man sagt, att det skulle vara omöjligt eller åtminstone förenadt med mycket stora svårigheter att, ifall det blefve ett fälttåg däruppe, skicka upp kavalleri från andra delar af landet. Kavalleristerna från dessa delar af landet skulle icke kunna hålla ut; de skulle icke förstå att skydda sig mot kölden. Men det är väl icke värre för kavalleristerna än för infanteristerna att komma dit upp. Skulle så olyckligt hända, att det blefve ett krig i Norrbotten eller i Norrland för öfrigt, finge vi naturligtvis skicka dit äfven vårt infanteri och vårt artilleri, och de komme då i precis samma ställning som ett ditsändt kavalleri. Går man ut från den synpunkten, är det alldeles gifvet, att man finge dit upp förlägga alla trupper, som i farans stund kunde behövas för att operera däruppe. Den använda synpunkten håller således icke streck.

Jag skall icke göra något yrkande. Jag har endast velat säga detta, på det att kammaren, innan den fattar sitt beslut i denna viktiga fråga, måtte betänka, hvilka konsekvenser följa af detta förslag. Dessa följder komma att bestå i utgifter, som — det vågar jag påstå — komma att blifva alldeles orimliga mot hvad man nu tänker sig. Om kammaren vill bifalla utskottets hemställan, skall jag visst icke sörja däröfver. Må man gärna taga kavallerifördelningen från Skåne, vi skola icke hålla hårdt på densamma, ty därigenom komma våra värnpliktige att få fyra månaders kortare öfningstid än hvad nu är fallet för dem, som skola öfvas till kavallerister. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på konsekvenserna af det förslag, som här är i fråga.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman! Jag skall visst icke länge upptaga kammarens dyrbara tid, utan ber blott att få komplettera eu upplysning, som nyss lämnades af den ärade talaren på skånebanken. Denne ärade talare erinrade om att Riksdagen i fjol beslöt, att ett aftal skulle träffas med Helsingborgs stad om förläggning dit af skånska husarregementet. På grund af detta Riksdagens beslut och på grund af ett kungl.

breff af den 17 juni 1903 har den 30 september samma år upprättats ett kontrakt emellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Helsingborgs stad, å andra sidan, under förutsättning att ett för skånska husarregementet i dess helhet afsedt etablissement blefve till Helsingborgs stad förlagdt. Följden häraf är således den, att kronan för närvarande af ett bindande aftal är tvungen att gå fram på den väg, som sålunda blifvit utstakad. Det är visserligen sant, att ett aftal kan häfvas, men sådant kan naturligtvis ske endast genom öfverenskommelse af båda parterna. Och att en sådan öfverenskommelse numera, sedan Helsingborgs stad, efter hvad jag hört uppgifvas, vidtagit ganska dyrbara förberedelser för utförande af den roll, som enligt kontraktet åligger densamma, icke skulle kunna ske utan särskilda, kanske ganska stora uppoffringar från statens sida, det synes mig uppenbart.

Frågan står ännu på ett förberedande stadium. Det är endast fråga om ett förslag till en skrifvelse, hvilket här nu i kammaren underkastas sin första behandling. Och det är således ingen anledning för mig att nu intränga i sakens detaljer, och detta så mycket mindre som här alldeles nyss af den siste ärade talaren framförts de allra viktigaste inkast, hvilka kunna göras mot det förslag, som skulle kunna blifva en följd af den föreslagna skrifvelsen, särskildt rekryteringsfrågan och en del andra spörsmål. Jag skall därför icke vidare upptaga kammarens tid.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman! Här har såsom skäl för afslag å utskottets förslag från skånebanken framhållits rent ekonomiska skäl, men huru det kan komma att ställa sig därvidlag, därom kan ingen för närvarande med någon bestämdhet yttra sig. Endast den begärda utredningen kan i den saken ge full klarhet; och vill jag erinra herrarna om att det nu endast är fråga om en utredning, ej om en omorganisation med detsamma.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet framhöll, att staten träffat öfverenskommelse med Helsingborgs stad angående plats för blifvande kaserner m. m. Gentemot detta vill jag säga, att om staten har några förbindelser därvidlag, så är det väl dock bagateller i jämförelse med frågans stora värde, från ren försvarssynpunkt sedd.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet framhöll vidare, att Norrland ej skulle behöfva något kavalleri. Angående detta spörsmål beder jag få hänvisa till hvad statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade här i kammaren år 1901. Det står på sid. 4 i utskottets betänkande. Herrarne kunna nog läsa det själfva, men jag skall i alla fall återge det, sådant det lyder: »Här har talats om försvaret af öfre Norrland, som ju också bör så långt som möjligt tillgodoses, därför att det utan tvifvel är vår mest hotade punkt. Det vore alltså alldeles gifvet till stor fördel, om man kunde förstärka kavalleriet i öfre Norrland». Vidare

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

tillägger herr statsrådet: »I själva verket är det, såsom redan antyds, en mycket betydelsefull sak att i framtiden, så snart förhållandena i öfre Norrland medgifva något sådant — till dessa förhållanden höra då bland annat befolkningens tillväxt, gynnsammare tillfållen till remontering m. m. —, tillgodose öfre Norrland med mera kavalleri». Ja, litet hvar torde nog för länge sedan hafva insett det oberättigade däri, att hälften af vårt kavalleri skall vara förlagdt till den från vår sannolika krigsskådeplats mest aflägsna provins. Och förhållandena i Norrland hafva nu utvecklats sig därhän, att man bör därstädes förlägga mera kavalleri. Vidare hafva vi en viss mäktig granne, som börjat vidtaga åtgärder, som mana till iakttagande af vissa försiktighetsmått. Såsom skäl för detta mitt påstående ber jag att få återgifva hvad som stod att läsa i en tidning här om dagen: Där heter det: »I lördags — eller den 5 mars — sista dagen af pågående frimarknad i Torne, anlände till den finska gränsstaden ett jaktkommando på omkring 60 man af den i Uleåborg förlagda, numera ryska bataljonen. De bruna ryska gossarne besökte under dagens lopp äfven Haparanda, men återvände snart till Torne». Det här är, skall jag säga, ingen tidningsanka, utan det är tvärtom hämtadt från en tidning, som i dylika fall brukar vara mycket väl underrettad. Nu återstår att höra hvad dessa jaktkommandon äro. I afseende å den frågan skall jag be, att kapten K. E. Pettersson skall få svara i sin korta öfversikt öfver »Rysslands härordning». Han skriver: »Jaktkommandon utgöras af utvaldt folk, afsedt för speciella uppdrag (patrulltjänst, öfverrumplingar o. d.), hvilka fordra mera fysisk kraft, fintlighet och beslutsamhet, än som kan fordras af truppen i allmänhet. Kommandona öfvas särskildt i jakt och för öfrigt i all sport, som kan befordra de mål, de äro afsedda för». Ja, jag frågar verkligen: »Huru många af våra militärer gifva akt på dylika förhållanden, och hvad hafva vi gjort där uppe för att skydda vår gräns? Ja, det är nästan ingenting, och jag frågar: kunna vi verkligen stå till svars för en sådan underlåtenhet?

Slutligen vill jag säga, att om frågan skulle falla i år, så kommer den igen och torde äfven komma att få sin lösning. Men skillnaden är den, att ju längre man spar, desto dyrare blir det. Med dessa få ord yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Trolle: Herr talman! Jag har för visso känt mig tveksam inför detta utskottsbetänkande, och ännu mera betänksam har jag blifvit efter det yttrande, jag nyss hörde från statsrådsbanken. Jag skulle måhända icke varit så betänksam, om utskottets förslag hade utmynnats i begäran om en utredning, huruvida man icke borde vara betänkt på att för Norrland upprätta ett särskildt, nytt kavalleriregemente. Ty, ehuru hvarken motionären eller ens utskottet kan på mig verka med en auktoritets makt och myndighet, så får jag dock erkänna, att jag för min del är öfvertygad om att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet år 1901 hade rätt,

då han yttrade, att det vore en mycket betydelsefull sak att i framtiden, så snart förhållandena i öfre Norrland medgäfvé något sådant — till dessa förhållanden hörde bland annat befolkningens tillväxt, gynnsammare tillfällen till remontering m. m. — tillgodose öfre Norrland med mera kavalleri.

Ang. förläggning af kavalleriet.
(Forts.)

Men utskottets hemställen utmynnar äfven i annat, nämligen ett sönderbrytande af kavalleriförbandet i Skåne, och detta har utskottet, såsom det synes mig, tämligen lättvindigt halkat öfver. Herr Tamm sade nyss, att han hoppades, att kammaren skulle inse, att utskottet till fullo bevisat, att kavalleri vore nödvändigt för Norrland. Detta vill jag icke direkt bestrida. Men han har absolut icke därmed bevisat, att det sätt, hvarpå Norrlands behof af kavalleri skulle tillgodoses, nämligen genom ett sönderbrytande af 1901 års härordningsförslag, skulle vara utan olägenhet och ogynnsam inverkan på förut varande förhållanden. Denna sak har såväl utskottet som den ärade talaren på södermanlandsbänken, såvidt jag kunnat finna, alldeles glidit öfver. Jag skall be att få i detta hänseende hänvisa till sid. 8 i betänkandet. Där erkänner utskottet, att »mot den föreslagna fördelningen och däraf följande sönderbrytning af det skånska förbandet torde komma att framhållas *dels* de militära skäl, som tala för bibehållande af en hel kavallerifördelning till arméledningens disposition, *dels* ekonomiska skäl och *dels* slutligen svårigheterna i Norrland ur remonterings-, rekryterings- och utbildningssynpunkt. Således har utskottet ansett, att man kunde hafva fullt fog att mot utskottets förslag framställa dessa anmärkningar. Huru har nu utskottet sökt bevisa bort dem?

Jo, hvad då först beträffar de militära skälen, så vill utskottet bortbevisa dem och säger, att »motionären lärer hafva angifvit och utskottet ytterligare hafva utvecklats ännu mer talande skäl för att Norrland oundgängligen behöfver de disponibla kavallerikrafterna». Men detta är naturligtvis uti intet afseende något bevis för att det icke skulle kunna vara ofördelaktigt att bryta sönder det förutvarande skånska förbandet. Möjligen kunna dessa utskottets ord visa, att Norrland behöfver kavalleri, men i ingen mån att man för åstadkommande af detta skulle behöfva anlita en sådan utväg som att upphäfva en redan bestående, år 1901 antagen militär institution, som ansågs stå i ett alldeles intimt sammanhang med den då genomförda härorganisationen. För min del ansåg jag detta sammanhang vara så intimt, att jag gjorde det till ett villkor för att gifva min röst åt det då framkomna härordningsförslaget.

Vidare har utskottet upptagit frågan om de ekonomiska skälen. Jag vill dock icke något vidare uppehålla mig vid denna sida af saken, ty dessa skäl hafva redan vidrörts dels af en kamrat till mig på skånebänken, dels ock från statsrådsbänken. Af herr statsrådets yttrande fick jag alldeles klart för mig hvad jag förut trott, nämligen att, om den emellan staten och Helsingborgs stad träffade öfverenskommelsen i stället hade utgjorts af ett emellan privata personer

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

ingånget aftal, ett brytande af ett sådant aftal absolut gifvet skulle anses såsom ett mindre gentilt tillvägagående, för att nu använda ett synnerligen mildt uttryck.

Slutligen har utskottet gentemot de framhållna svårigheterna i fråga om rekryteringen endast sagt, att de lära väl »vara möjliga att öfvervinna, äfven om särskilda anstalter därför måste träffas, hvilka det väl tillhör krigsstyrelsen att förslagsvis uppgöra.» Detta är väl intet egentligt skäl, för min del åtminstone kan jag icke finna ett dylikt skäl talande.

Af herr Tamm har också yttrats, att man härvid hade att stödja sig på 1901 års förslag, d. v. s. det ursprungliga, från det dåvarande försvarsutskottet inkomna förslaget. Däremot har jag naturligtvis ingenting annat att invända, än att jag för min del icke kan stödja mig på detta förslag, emedan jag fann det inacceptabelt på grund af den brist, som i detta hänseende vidlådde detsamma. Först vid sammanjämkningen, då kompromissprodukten blef sådan den blef, kunde jag gå med på förslaget.

Herr Tamm yttrade vidare något om klimatiska förhållanden, som skulle lägga hinder i vägen för sydsvenska kavalleritruppers användning uppe i Norrland; man hade, sade han, ett varnande exempel att härvid hämta från den tid, då England skulle föra hästar ned till kriget i Sydafrika. Jag har nu aldrig varit i Sydafrika och känner således icke till de klimatiska förhållandena därstädes. Men i Norrland har jag varit, och äfven om jag får erkänna, att de klimatiska förhållandena kunna vara mycket olika mellan det södra Sverige och Norrland, kunna de dock icke vara så olika, att det är berättigadt jämföra denna olikhet med olikheten mellan Englands och Sydafrikas klimat, och tager man därtill i betraktande de respektive afstånden, så ligger väl jämförelsen icke så värst nära till hands.

Såsom jag redan i början af mitt anförande sade, skulle jag icke vara så tveksam för min del om att gå med på förslaget om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, därest den icke hade den omfattning, den förutsättning och den grund, som nu, om utskottets förslag antages, blir fallet. Men då jag för min del icke kan finna, att utskottet kunnat bortbevisa de olägenheter, som, efter hvad utskottet själf medgifver, tala mot dess förslag, och då jag i hvarje fall icke vill vara med om en skrifvelse, hvars blifvande resultat jag antagligen en gång skulle nödgas motarbeta, så ber jag, herr talman, att få yrka afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Jag lyssnade med stor uppmärksamhet till det yttrande, som nyss framfördes från statsrådsbanken, i tanke att jag därvid skulle få höra någon bestämd mening uttalas, antingen en mening till förmån för den af utskottet omfattade åsikten eller ock en däremot stridande mening, gående ut på att kavalleriets nuvarande förläggning medförde så väsentliga fördelar, att herr statsrådet och

chefen för landtförsvarsdepartementet icke skulle vilja rubba denna förläggning. Men om den saken förnams icke ett ord i hans yttrande, och jag kan icke hjälpa, att i mitt sinne då rann upp det gamla ordspråket: den som tiger, han samtycker. Det var egentligen endast en sak, som herr statsrådet hade att invända mot utskottets tankar, och det var, att, om ett nytt kavalleriregemente skulle förläggas upp till Norrland, det skulle vara svårt att hålla regementet fulltaligt. Ja, detta är nog något, som, efter hvad jag tror, vi måste litet hvar till en viss grad underskrifva; det torde verkligen icke bli så alldeles lätt att hålla ett sådant regemente däruppe fulltaligt. Men å andra sidan är därmed icke sagdt, att förläggningen är omöjlig. Regementet finnes dock, om än icke fulltaligt. Visserligen får man göra sig beredd på att ett visst antal vakanser kommer att förefinnas, men gentemot detta vill jag tillägga, att det ju icke är fråga om att regementet skulle förläggas till Norrbotten eller ens till Västerbotten, utan till mellersta Norrland, hvars folkmängd redan nu är jämförelsevis talrik och ökar sig hastigt.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet dröjde hufvudsakligen vid det aftal i frågan, hvilket redan är ingånget mellan kronan och Helsingborgs stad. Nu är emellertid att märka, att det icke är frågan om — åtminstone har icke utskottet ansett sådant som en gifven sak — att Helsingborgs stad skulle bli af med hela det därstädes förlagda kavalleriet, utan skillnaden skulle endast bli den, att i nämnda stad skulle byggas kaserner för fem kavalleriskvadroner i stället för, efter hvad för närvarande är bestämdt, tio sådana. Nu skulle jag vilja se, om Helsingborgs stad verkligen hade lust att gentemot staten resonera så här: Ja, vi erkänna, att landets försvar blir bättre tillgodosedt, om hälften af vårt kavalleri toges ifrån oss och förlägges på en annan plats, vi tro alldeles på eder uppgift, att landet på detta sätt skall blifva bättre rustadt och bättre i stånd att försvara sitt oberoende; men ni har i alla fall skrivit under ett aftal med oss, allt det där andra angår icke oss, var därför så god och låt oss behålla våra tio kavalleriskvadroner. Jag tror, att jag icke tager miste, om jag påstår, att ett sådant svar från Helsingborgs stad aldrig skulle kunna komma i fråga. Men om i stället staten kommer till Helsingborgs stad och säger så här: Af de och de skälen hafva vi ändrat vår mening och önska få det med eder ingångna aftalet häfdt; på hvilka villkor skulle ni vilja gå in på en sådan ändring? — så tror jag, att Helsingborgs stad skulle vara så fosterländskt sinnad, att den icke sade ett absolut nej till ett sådant förslag, utan tvärtom skulle förklara sig gärna vilja gå in på en skälig uppgörelse. Att Helsingborgs stad skulle gifva något annat svar än detta, kan jag verkligen icke tänka mig.

Af en talare på skånebänken ha här framhållits de synnerligen dryga kostnader, som skulle blifva förenade med den ifrågasatta nya förläggningen. Ja, detta är alldeles riktigt, detta är något, som utskottet själf erkänt. Men å andra sidan ifrågasätter utskottet en

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förläg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts).

indragning af fem skvadroner, och utskottet har trott, att de ökade kostnader, som uppkomma genom kavalleriets föreslagna förskjutning uppåt Norrland, skola mer än uppvägas af denna indragning af fem skvadroner, något som representerar en ganska stor summa i besparing.

Vidare har en ärad talare framhållit, att det nu vore fråga om att sönderbryta den en gång antagna organisationen. Ja, på sätt och vis är det ju så, och äfven detta har utskottet erkänt. Men vi böra också komma ihåg, att i alla fall skulle ett fristående förband på tio skvadroner, en brigad alltså, ett fast slutet förband, komma att kvarstanna i Skåne, och följaktligen kan man icke från den synpunkten sedt tala om ett sönderbrytande af organisationen.

Utskottet har icke nekat till att den förändring, som utskottet föreslagit, är förenad med åtskilliga olägenheter, men utskottet vill å andra sidan framhålla, att med förslaget äro förbundna vissa ytterst väsentliga fördelar. Talaren på södermanlandsbanken har redan rätt utförligt framhållit dessa fördelar, hvarför jag kan förbigå dem. Men jag vill i stället komma med en fråga. Antag att fienden rycker in öfver vår norra gräns — ty den ärade talaren på skånebanken får väl erkänna, att, likaväl som ett fientligt angrepp kan ske mot andra delar af vårt land, kan detta komma att riktas mot den nordliga delen af riket, något som statsmakterna också redan erkänt genom att där, vid Boden, anlägga en fästning — antag nu, säger jag, att fienden däruppe gör ett infall med rytteri i spetsen: är det då någon, som verkligen vill och kan taga på sitt ansvar, att vi då icke hafva något dugligt rytteri att sätta emot deras kavalleristyrka? Jag är nu ingen fackman på detta område, men så mycket ha vi hört och så mycket känna vi till litet hvar af oss, att om rytteri finnes på den ena sidan, men motsidan icke har något sådant att sätta däremot, så blir detta till stor olägenhet för den senare parten. Och vi hafva för det närvarande däruppe intet rytteri. Ej heller äro vi vid inträffande mobiliseringstillfälle i stånd att skaffa oss ett rytteri, som passar för förhållandena däruppe. De hästar och det manskap, som skulle kunna anskaffas från de sydligare delarna af landet, äro alldeles främmande för förhållandena där uppe i Norrland, hvarken folk eller hästar äro vana vid terrängen eller naturen därstädes, och därtill kommer att de hästar, som föras dit upp, blifva uttröttade genom många dagars järnvägsresa och i följd däraf ej äro på flere dagar användbara. När man nu å våra motståndares sida vädjar till kammaren och säger: vill kammaren taga på sitt ansvar de väsentligt ökade kostnader, som äro förenade med den af utskottet föreslagna anordningen, så var så god! — så vill jag å min sida fråga: vilja kammaren och våra ledande militärer taga på sitt ansvar, att ett krigsutbrott skall träffa oss under nuvarande förhållanden däruppe i Norrland?

För öfrigt har, såsom jag förut antydtt och herrarne nog själfva funnit af utskottsbetänkandet, utskottet utgått från den förutsättningen, att kostnaderna för vårt kavalleri icke skulle komma att ökas genom

den af utskottet föreslagna förändringen. Och utskottet begär ju endast en utredning. Skulle en sådan verkligen visa, att kostnaderna blefve ökade, har ju kammaren eller Riksdagen, trots hvad den nu begär i skrifvelsen, sin fulla frihet att pröfva det nya förslag, som kan komma från regeringen på grund af denna skrifvelse; kammaren har således då tillfälle att afgöra, huruvida den vill gå in på detta nya förslag. Vill kammaren åter begränsa kostnaderna till nuvarande belopp, kan kammaren, om regeringens förslag visar sig medföra allt för stora utgifter, helt lugnt hänvisa till den skrifvelse, som jag nu hoppas kammaren måtte besluta, och säga, det kammaren därvidlag utgått från den förutsättningen, att kostnaderna icke skulle komma att ökas.

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Bromée* i Billsta, *Eckholm*, *Kvarnzelius* och *Öhngren*.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är, som förut framhållits, ingalunda ny. Redan år 1901, då härordningsförslaget debatterades, bragtes den på tal i kammaren. Därest det för Norrlands försvar kräfdes ökad kavalleristyrka, hade det uppenbarligen varit riktigast, att man fattat beslut därom i sammanhang med antagandet af 1901 års härordningsförslag. Att så icke skedde, berodde mest på de skäl, som då framhöllos från statsrådsbanken. Därom har också erinran gjorts af herr Trapp i Helsingborg. Jag skall emellertid be att få uppläsa några rader af ett anförande, som då gjordes af dåvarande statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet. Han anförde bland annat:

»Det vore alltså alldeles gifvet till stor fördel, om man kunde förstärka kavalleriet i Norrland. Men detta möter tills vidare mycket stora svårigheter på grund af bristen på hästar i dessa trakter, hvarförutom befolkningen där ännu har föga vana att sköta hästar. Att man ej följt herr Elowsons önsknings och bildat en särskild arméfördelning i Norr- och Västerbotten, hvilket i och för sig vore mycket önskvärdt, beror uteslutande därpå, att befolkningen i denna del af landet ännu är för ringa för att medgifva uppsättningen af en hel arméfördelning; det blir något, som i framtiden kan ske, då befolkningen därstädes vunnit tillräcklig tillväxt. För att så mycket som möjligt tillgodose öfre Norrlands försvar, har man dock till dess trakter förlagt så många truppafdelningar, som möjligtvis för närvarande därifrån kunna rekryteras».

Detta uttalande från statsrådsbanken gjordes för tre år sedan. Hvilka förändringar hafva sedan dess inträdt i öfre Norrland? Har folkmängden därstädes så ansevärt tillväxt? Har denna folkmängd eller den del af densamma, som skulle utgöra de egentliga ryttarämnena, blifvit, såsom statsrådet säger, mera hästvana? Hafva gynnsammare

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

tillfällen till rekrytering yppats? Därom har hvarken utskottet eller motionären lämnat någon som helst utredning. Jag kan sålunda icke finna annat, än att frågan i detta afseende nu står på samma bog som år 1901. Och jag kan således icke se, hvarför Riksdagen skulle öfvergifva den ståndpunkt, som den då intog. I afseende på folkmängdsförhållandena i Norrland skulle man här med stöd af Sveriges officiella statistik kunna påvisa, hur det ställer sig med invånarantalet i Norrland, jämfördt med förhållandena i Skåne. Och af dessa siffror torde oförtydligt framgå, att det är nära nog omöjligt att verkställa rekrytering i Norrland. Så t. ex. ser man, att i de skånska länen finnes det 36 till 78 invånare på en kvadratkilometer land, då det däremot på lika ytvidd i de norrländska länen finnes endast 2,2 och på vissa ställen till och med endast 1,1 invånare. Det synes mig omöjligt att i den trakten upprätthålla rekryteringen, och jag måste därför antaga, att vakansernas antal betydligt skulle höjas utöfver hvad här förut blifvit antydt utaf herr Hans Andersson i Nöbbelöf. Man kan således säga, att denna fråga har, om man ser den från denna synpunkt, blifvit för tidigt väckt. Ty ännu har ju icke befolkningen tillväxt så, att man kan tänka sig att nu realisera det förslag, som här blifvit bragt å bane. Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Olsson i Älfvalsåsen: Herr talman, mina herrar! Jag är den förste, som är villig att erkänna, att jag icke är mycket hemmastadd på detta område och således icke vet, hvilka åtgärder böra vidtagas som kunna blifva mest verksamma till att försvara vår urgamla själfständighet och frihet. Men så pass tror jag mig dock kunna förstå, att ett kavalleri, som blir inöfvadt nere på Skånes slättbygder, icke kan vara lämpligt att tjänstgöra uppe i Norrland med de olika terrängförhållanden, som där träda fram. En talare ifrån skånebanken anmärkte, att det skulle vara svårt, ja, nästan omöjligt att inöfva ett kavalleri där uppe just på grund af de svåra terrängförhållandena och särskildt de svåra vägarna, som finnas där-uppe. Det anser jag vara ett mycket kraftigt talande skäl för att motionen bör bifallas. Så mycket svårare skall det väl vara för ett kavalleri, som icke blifvit inöfvadt där uppe och vandt vid dessa dåliga vägar och terrängförhållanden, om det i farans stund skulle kallas dit upp. Jag för min del anser, att kammaren tryggt kan vara med om att tillstyrka detta utskottets skrifvelseförslag med begäran om utredning, helst utskottet, som det synes här på sista sidan, har antydt, att det anser, att kavalleriets flyttning dit upp skulle låta sig göra utan ökade kostnader för statsverket.

På grund af hvad jag sålunda i korthet anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen och sålunda äfven till utskottets förslag.

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på göteborgsbanken

förvånade sig öfver, att jag, då jag nyss hade ordet, icke uttryckte någon särskild åsikt eller ingick i frågans detaljer. Jag tror, att jag ganska tydligt sade, att tiden ännu icke vore kommen att tränga in i dessa detaljer. När frågan kommit i ett senare stadium, är det min skyldighet att noga sätta mig in i hvarje del af frågan och omsorgsfullt öfverväga det råd, som jag härvidlag är skyldig att gifva Konungen angående frågans vidare behandling, och då skall jag naturligtvis också göra det. Min afsikt, när jag förra gången hade ordet, var — och det tror jag, att jag tydligt sade — att endast komplettera några upplysningar i sak, som gifvits af en föregående talare, men på grund af den diskussion, som sedermera ägt rum, skall jag be att i någon mån få fullständiga de upplysningar, som jag då lämnade, och jag vill då beröra några omständigheter, hvilka icke synas ha blifvit fullt beaktade, vare sig af motionären, utskottet eller de talare, som hittills yttrat sig.

Man har sagt, att svårigheten att förlägga ett kavalleriregemente i Norrland hufvudsakligen beror på den bristande tillgången på folk där uppe, och detta är utan tvifvel sant. Jag skulle i förbigående vilja nämna en annan svårighet härvidlag, nämligen den norrländska naturens beskaffenhet. Det har talats om att det är svårt för en kavallerist att reda sig där uppe och att denna svårighet är dubbelt så stor för en skånsk kavallerist. Nu är förhållandet det, att under en mycket stor del af året ligger där uppe så mycken snö, att det icke är kavalleriet, som kan eller skall där utföra spaningen (utom på vägarne), utan manskap på skidor. Detta tror jag har blifvit påpekadt i utskottets yttrande. Men om nu förhållandena där uppe i Norrland äro sådana, tjänar det ju ingenting till att där ha med hästar, ty de blifva endast till besvär. Spaningen och kavalleriets vanliga roll utföres delvis där uppe bättre af infanterister, som äro mera hemmastadda i dessa trakter. Under den återstående delen af året äro kommunikationerna ganska sparsamma, man har endast några få vägar. Jag känner nu icke tillräckligt till naturförhållandena där uppe, men jag har hört sägas, att det där skall vara talrika och vidsträckta myrar. Men under sådana förhållanden kan kavalleriet icke uträtta så mycket som annorstädes. Det förefaller mig således, som om själfva naturen anvisade oss att icke använda mera kavalleri, än som är nödigt i ett fälttåg. Därmed har jag icke velat säga, att fyra skvadroner på fältfot skulle vara tillräckliga i händelse af krig i Norrland.

Men jag kommer nu tillbaka till den förut påpekade mindre folktätheten där uppe. Denna medför verkligen många allvarsamma olägenheter. Hur skulle man nu bära sig åt, om man ville sätta upp ytterligare ett kavalleriregemente i Norrland? Jag tror icke, att det är många inom kammaren, som gjort fullt klart för sig den frågan. Det har ju redan blifvit framhållet, att man icke kan genom värfning, frivilligt åtagande, få tillräckligt med folk. Det har för öfrigt erfarenheten visat vara omöjligt. Hur skall man nu kunna hjälpa

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

sig? Ja, det vet man icke. Utskottet erkänner indirekt de stora svårigheterna härvidlag, i det att utskottet omnämner dem, men icke gifver den allra ringaste antydning om huru man skall kunna eliminera bort dem. Utskottet har i stället vidtagit den onekligen mycket bekväma åtgärden att öfverlämna åt Kungl. Maj:t att söka afhjälpa svårigheterna i detta afseende. Kungl. Maj:t skall således afhjälpa något, som det synes vara nära nog omöjligt att råda bot på, eftersom det har sin grund i de nuvarande förhållandena på platsen, hvilka Kungl. Maj:t icke lär kunna ändra. Man måste nog vänta, till dess att ett annat förhållande i fråga om folkmängden inträdt, d. v. s. till dess att folktätheten blifvit större. Utskottet säger här om: »Rörande — — — svårigheterna att rekrytera och i kavalleristiskt afseende utbilda trupperna i Norrland, så lära val afven dessa vara möjliga att öfvervinna, afven om särskilda anstalter därför måste träffas, hvilka det val tillhör krigsstyrelsen att förslagsvis uppgöra». Såvidt jag kunnat utfundera, hvad denna antydning syftar på, skulle väl dessa särskilda åtgärder bestå däri, att man genom att aflöna manskapet bättre skulle i alla fall kunna nödortfylligen fylla kadernerna. Ja, det är svårt att säga, hur det skulle gå. Men det är att märka, att ett regemente är icke sammansatt allenast af genom frivilligt åtagande fast anställda, utan afven af värnpliktige. Jag skall nu först be att få ett ögonblick uppehålla mig vid de fast anställda. Att det är svårt att få rekryter, ha ju alla erkant, och det visar ju erfarenheten där uppifrån. Men om man betalar tillräckligt, skall man väl alltid kunna få folk, anser man. Ja, det kan ju hända, men på grund af den ringa folktätheten i Norrland måste man då hämta rekryterna från sydligare delen af landet. Men nu är alldeles tydligt, att ett kavalleri mera än andra truppdrag är beroende därpå, att vid mobilisering till dess led inkomma f. d. stamanställda för att förlåna truppförbandet den sammanhållning och den krigsduglighet, som icke kan åstadkommas med blott värnpliktige, som icke ha langre tjänstgöringstid än i framtiden ett år. Man måste därför ha stamanställda och f. d. stamanställda, till ganska stor procent i skvadronerna för att dessa skola kunna uppfylla det ändamål, för hvilket de äro afsedda. Men om man hämtar rekryter ifrån sydligare landsdelar, kan man vara öfvertygad om att så snart detta stammanskap tagit afsked från sin anställning, återvänder det i de allra flesta fall till sin hemort och kommer att vid mobilisering kallas in till de där förlagda regementena, men kanske icke en enda karl installer sig vid de norrländska truppförbanden. Således komma dessa att vid mobilisering blifva tämligen löst sammansatta truppförband, enär de sakna dessa f. d. stamanställda. I fråga om underbefäl af manskapet, korpraler, är för hållandet alldeles detsamma. Äfven där måste man rakna med de f. d. stamanställda, om man skall kunna fylla det behof af underbefäl, som vid mobilisering uppstår. Jag vill afven i förbigående påpeka, att det icke är så lätt att uppe i Norrland få det erforderliga antalet officerare. Befolkningens gleshet har också i detta afseende en viss

betydelse. Vi finna också, att det är svårare att rekrytera officerskåren vid ett norrlänskt regemente än vid ett annat. Kommer det en officer från sydligare landsändan dit upp till Norrland, begagnar han sig vanligen af första möjliga tillfälle för att få transport till sin hemort eller sydligare delen af landet. Det uppstår således svårigheter att vid ett nytt kavalleriregemente i Norrland kunna få tillräckligt antal officerare och stamanställda och i följd däraf också underbefäl.

Om jag vidare tänker på de värnpliktige, så är det alldeles tydligt, att om man skall kunna vinna utrymme så att säga för ytterligare ett regemente bland de värnpliktige i Norrland, måste där en förskjutning af infanteriets rekryteringsområden äga rum mot söder. Således får man då mindre infanteri i Norrland än hvad man nu har. Men infanteriet är — som redan i viss grad påpekats här förut — af synnerlig vikt för ett fälttåg i Norrland, och detta torde hvar och en villigt medgifva, som det minsta känner till naturförhållandena där uppe. Man skulle här således försvaga infanteriet eller i någon mån förskjuta dess förläggning mot söder, hvilket aldrig kan vara lämpligt. Dessutom måste man i en landsända, där befolkningen icke är så hemmastadd med hästar som hvad t. ex. fallet är i Skåne, se till, att till kavalleriet tages ut endast utvaldt folk, d. v. s. sådant folk, om hvilket man har anledning att tro, att det skall kunna mera trifvas med hästar, så att säga, och bättre förstå sig på dem och sålunda har större förutsättningar att kunna blifva dugliga kavallerister. Därför måste också dessa rekryter och dessa värnpliktige för ett dylikt kavalleriregemente tagas ut från ett vidsträckt inskrifningsområde, t. ex. ett helt armefördelningsområde, såsom vanligt är å andra håll i liknande fall. Men armefördelningsområdet i Norrland är stort, distanserna där äro långa och kommunikationerna jämförelsevis mindre goda. Där af blir följden tydligen den, att när en mobilisering skall ske, kommer det att dröja ganska lång tid, innan man får ihop det manskap, som skall fylla de platser inom lederna, hvilka äro afsedda att intagas af värnpliktige. Det har med full rätt såväl af motionären som jag tror äfven af utskottet påpekats nödvändigheten af att kavalleriet är färdigt från första dag kriget bryter ut. Detta är dock kanske för mycket begärdt, och det lär väl icke kunna realiseras någonstans, men att kavalleriet bör vara färdigt så snart som möjligt, därom äro nog alla ense. Det är dock fråga, om detta önskemål kan vinnas därigenom, att man förlägger kavalleriet under de allra ogynnsammaste villkor med afseende å mobilisering, som man gärna kan tänka sig, nämligen på ett vidsträckt område med mindre tillfredsställande kommunikationer. Det skulle ju mycket väl kunna hända, — det är dock svårt att bestämdt och positivt påstå något sådant — att man i Skåne med dess gynnsamma förhållanden med afseende å mobilisering skulle kunna hinna att mobilisera ett kavalleriregemente och sedermera äfven att försända detta ganska långt upp i landet, kanske ända upp i Norrland, på kortare tid, än det

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

skulle lyckas att uppe i Norrland mobilisera ett kavalleriregemente, och man skulle då icke ha vunnit något med att förlägga ett sådant regemente dit upp. Det enda, som talar för en sådan anordning, skulle vara utbildningssynpunkten, ty jag medgifver, att det är af stor betydelse, att trupperna äro vana vid den terräng, i hvilken de skola strida; men om det icke är möjligt att på tillräckligt kort tid kunna mobilisera ett i Norrland förlagdt kavalleriregemente, tjänar det ju bra litet till att resonera om de fördelar, som en dylik anordning skulle medföra. Ett sådant regemente skulle sannolikt, såsom här förut sagts, blifva ett regemente på papperet, åtminstone hvad personalen beträffar. Däremot erkänner jag villigt, att svårigheterna med afseende å reparation och furagering icke äro så stora, ty med de goda kommunikationer, som vi nu ha, kunna vi, om också med kostnad, transportera såväl reparationer som furage upp till Norrland. Men af de skäl, som jag nyss framhållit, går detta kanske icke alls för sig med afseende å rekryterna.

Utskottet tyckes också ha haft kännning af, att det nog skulle erbjuda mycket stora svårigheter att åtminstone i öfre Norrland ha en permanent kavalleriförläggning, bestående af ett helt truppförband. Därför har utskottet också tänkt sig, att i öfre Norrland, nämligen i Boden, skulle endast ligga en skolafdelning på ett par skvadroner, sammansatt af underbefalsämnen från öfriga kavalleriregementen i landet. Ja, på det sättet kan man nog få folk, men en sådan anordning skulle dock medföra stora olägenheter såväl i ekonomiskt som också uti rent militärt afseende. Att det skulle blifva mycket dyrt att ha en sådan permanent skola förlagd uppe i Boden, är ju alldeles tydligt, ty allt befäl och underbefäl, som skulle kommenderas till skolan i tur och ordning från landets öfriga delar, skulle naturligtvis, då de ju ligga utom sina vanliga förlägningsorter, ha en extra aflöning, som säkerligen icke kunde sättas allt för låg. Vidare hafva här redan påpekats de stora kostnader, som transporten härvidlag skulle draga.

Jag kommer sedan till de militära olägenheter, som skulle följa af utskottets förslag, och dessa äro visst icke mindre. Man skulle genom att på sätt utskottet tänkt sig bryta ut ur kavalleriregementena de dugligaste bland de menige — ty det är naturligtvis de dugligaste man tager för att utbilda till underbefäl — försvaga dessa regementen i högsta grad. Detta elitmanskap skulle då finnas långt borta från regementena, och man komme här att bryta mot den numera som ett axiom ansedda principen, att ett regemente, en skvadron bör utbildas i sin helhet. På grund af den sammangjutning, som uppstår genom den gemensamma utbildningen, blifva regementet och skvadronen mycket mera värda, än de eljest skulle vara. Nu vill man gå ifrån denna moderna utbildningsmetod och i stället skicka bort de dugligaste bland de menige. Vid en mobilisering i händelse af krig skulle således i främsta rummet detta utvalda manskap kastas mot fienden, och detta är ju i och för sig mycket bra, ty

truppen är utmärkt, men om det skulle i första hand blifva den, som komme i elden, skulle den utan tvifvel komma att lida mycket, och den omständigheten, att denna trupp lede mycket, skulle inverka icke allenast på den själf, utan också på samtliga kavalleriregementena, då dessa vid mobiliseringen vore beröfvade sitt dugligaste folk. Mobiliseringen skulle dessutom blifva hindrad, ty man kunde naturligtvis icke skicka tillbaka detta manskap till de olika regementena, utan de finge uppträda som ett särskildt truppförband. Man skulle sålunda kanske utan mycket gagn fördärfva det bästa folk, som man hade på regementena och hvilket dessa allt för väl kunde behöfva för att få nödig stadga åt skvadronerna, som till stor del blifva sammansatta af värnpliktige med en för kavalleriet bra knappt tillmätt öfningstid, nämligen ett år.

Jag tror mig nu hafva så godt jag kunnat utvecklat några synpunkter, som jag anser böra beaktas vid ett bedömande af den nu föreliggande frågan, huruvida en så stor förskjutning af kavalleriet bör äga rum, att någon väsentlig del af kavalleriet komme att blifva förlagd i det egentliga Norrland. För öfrigt har det ju blifvit påpekadt, att det alldeles icke är säkert, att i ett eventuellt krig det företrädesvis kommer att behöfvas kavalleri i Norrland. Det lär väl ingen kunna påstå. Man vet aldrig, hvar det kan komma att användas. För öfrigt finnes det ju lyckligtvis nu rätt goda kommunikationer till Norrland, och kavalleriet kommer väl alltid att transporteras före de öfriga vapnen och därför icke komma så mycket efter de på stället varande trupperna vid koncentreringen, som man möjligen skulle kunna befara. Det kan ju finnas vissa önskemål härvidlag, ty sådana ser man alltid här i världen, och det kan finnas en öfvertygelse och en berättigad sådan, att vissa jämkningar i kavalleriets förläggning skulle kunna erbjuda fördelar, men jag tror dock, att åtminstone för närvarande en dylik jämkning skulle vålla mycket stora svårigheter och olägenheter icke allenast i ekonomiskt, utan också i rent militärt afseende. Det är emellertid just militära fördelar, som utskottet och motionären vilja vinna med sitt förslag, men då, såvidt jag kan förstå, detta för närvarande icke är möjligt, utan då tvärtom antagandet af detta förslag skulle förorsaka ganska allvarsamma olägenheter just i militärt afseende, synes det mig, som om förslaget icke hade så stort värde, som måhända mången har tänkt sig.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Kan det vara rimligt och lämpligt att af rikets alla 50 skvadroner 25 äro förlagda i Skåne? Kan det vara rimligt och lämpligt, att endast 5 skvadroner äro förlagda norr om Stockholm? Kan det vara rimligt och lämpligt, att vår nordligaste kavalleriavdelning är förlagd i Umeå? Skall man kunna tänka, att dessa 5 skvadroner, af hvilka en måste afses såsom depå-skvadron, skola kunna räcka till att dels fullgöra erforderlig spaningstjänst på Östersjö-kusten och dels vara framme i tillräckligt

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Aug. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

god tid för att möta ett eventuellt angrepp och fullgöra erforderlig patrulltjänst vid gränsen? Jag kan inte tänka, att det är möjligt.

Kan man å andra sidan säga, att det är lämpligt, att man skall af den stora kavalleriafdelningen i Skåne skicka trupper dit upp, och att de skola kunna göra erforderlig nytta genast? Är det icke gifvet, att dessa trupper och dessa hästar, när de komma dit upp, skola vara så förbi af resans vedermödor, att de icke åtminstone under flera dagar äro i fullt dugligt skick? Kan man säga, att dessa skvadroner, som äro utbildade nere i Skåne, skola vara vana och skickliga nog att fullgöra en så ansvarskräfvande tjänst, som här är i fråga, helst som hvarken befäl eller manskap äro vana med förhållandena däruppe? Jag tror icke, att vi stå till svars med att låta denna fråga vara sådan den är.

Här har sagts, att det förslag, som af motionären och utskottet framställt, icke skulle råda bot i detta fall. Jag vill däremot säga, att utskottet likväl tänkt sig, att 2 skvadroner skulle bli förlagda till Boden. Det är ju en fördel att ögonblickligen ha till hands en styrka, som kan göra den erforderliga patrulltjänsten. Det har visserligen af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet gjorts erinringar därom, att det icke är så synnerligen lämpligt att ha skvadroner sammansatta på sätt där skulle bli fallet. Det erkänner jag. Men å andra sidan vill jag påstå, att vi måste vid nordgränsen ha elittrupper och ha dessa till hands vid första lämpliga tillfälle. Ty, såsom statsrådet nyss sade, kavalleriet bör vara färdigt så tidigt som möjligt.

Hvad åter beträffar de andra 5 skvadronerna, som skulle sättas upp för att förstärka Norrlands försvar, så medgifver jag, att det är förenadt med vissa svårigheter att uppsätta dessa skvadroner, men dock icke så stora, som här hafva framhållits från statsrådsbanken. Hvad först beträffar officerarne och underofficerarne, äro de väl, i och med detsamma de antagas, förlagda där uppe? Jag kan icke finna annat. Hvad därefter angår det fast anställda manskapet, är det väl också förlagdt där uppe? Hvad slutligen vidkommer för detta stamanställda, går jag gärna in på, att större procent af dem, än vid de södra regementena är fallet, kunna komma att saknas vid krigsutbrott, och att därför mobiliseringen kan, hvad dem beträffar, ske något saktare än vid de skånska regementena. Men det torde väl i alla fall icke hafva så stort inflytande, om kadrerna, när de skola sättas upp, icke kunna göras fulltaliga hvad beträffar för detta stamanställda. Vi hafva ju de värnpliktige till hands. Men, invänder man, därigenom komma vi att minska möjligheten för erhållande af tillräckliga infanteritruupper i Norrland, hvilket är mycket beklagansvärdt. Ja, det vill också jag säga, att de icke böra i nämnvärd mån minskas. Men kan man väl säga, att minskningen blir så afsevärd, om vi nere i Västernorrland sätta upp några skvadroner kavalleri? Är denna lilla styrka värnpliktige, som afses för dessa skvadroner, af så stor betydelse, att *den* skulle föranleda en afsevärd minskning

af infanteristyrkan i Norrland? Jag tror det icke. Därtill vill jag påpeka, att folkmängdsökningen i Norrland är betydligt större än i södra Sverige. På de sista 22 åren, vill jag minnas, har folkmängdsökningen i de norrländska landskapen uppgått till omkring 40 procent, under det att densamma i rikets öfriga landskap endast utgjort 11 procent. Jag tror således, att en så pass stor folkmängdsökning mycket hastigt kommer att ske, att kadreerna kunna blifva fulltaliga där uppe.

Vidare har från annat håll talats om de stora vakanserna, som råder vid de norrländska regementena. Ja, det är sant, och siffrorna, som angifvits, äro riktiga; men märk väl, mina herrar, att vid skånska husar- och dragonregementena hafva vakanserna varit så stora, att de uppgått till 295 vid skånska husarregementet och till 195 vid skånska dragonregementet. Hvad den första siffran angår, öfverstiger den den siffra, som nämndes beträffande det ena norrländska regementet, och den andra siffran är ungefär lika med den siffra, som nämndes beträffande det andra.

Slutligen har också talats om de stora kostnader, som skulle följa, om utskottets förslag genomfördes. Jag vill för min del påstå, att så icke är förhållandet. Jag erkänner visserligen fullt villigt, att kostnaderna komma att ökas i *somliga* hänseenden. Afgifterna för skolafdelningen blifva naturligtvis mycket större, än om skolafdelningen skulle förläggas på annat ställe. För att hålla stammanskapet fulltaligt vid de norrländska skvadronerna, är det tämligen säkert, att legan kommer att utgå med högre belopp. Äfven furageringen, antager jag, kommer att bli dyrare. Resekostnader och dylikt komma äfven att ökas. Men, mina herrar, mot dessa ökade kostnader ställer jag den minskning i kostnader, som skulle inträda genom indragning af 5 andra skvadroner, och *den* minskningen, vågar jag påstå, är större, än den andra ökningen är.

Nu har man också sagt, att det är andra olägenheter, som skulle följa. Och den hufvudsakligaste, som jag hört nämnas, är, att aftalet med Helsingborg skulle komma att ryggas. Ja, jag vill ej gärna, att aftal skola ryggas. Men för det första skulle ju Helsingborg, äfven om staden icke finge 10 skvadroner, dock få sina 5. Man har äfven ett annat sätt kanhända att hålla Helsingborg skadeslöst, om man vill. Vi hafva nämligen ej ännu, så vidt jag vet, bestämt oss för, hvar våra skånska infanteriregementen skola förläggas. Jag vet icke, om det är omöjligt att förlägga ett skånskt infanteriregemente till Helsingborg. Om så icke är förhållandet, skulle ju denna åtgärd kunna vidtagas, och i dylikt fall vore det väl ur lokal synpunkt icke så mycket att säga.

Ser man denna sak i stort, *så*, som man bör se en verkligt nationell fråga, och såsom en försvarsfråga af största vikt, och frånser man de små detaljerna, lärer väl ingen kunna annat än gifva motionären och utskottet rätt. Jag för min del skulle gärna gått litet längre än motionären och utskottet. Utskottet har i enlighet

Ang. förläggningen af kavalleriet.
(Forts.)

Ang. förlägg-
ningen af
kavalleriet.
(Forts.)

med motionärens framställning hemställt en skrivelse till Kungl. Maj:t, att »Kungl. Maj:t täcktes efter utredning för Riksdagen framlägga förslag, om och i hvad mån vårt kavalleri kunde jämnare fördelas, så att den i fredstid uti Norrland förlagda kavalleristyrkan finge den af behofvet påkallade förstärkning». Jag vill gå längre och förstärka utskottets premisser. Jag skulle vilja säga: Då det ur försvarets synpunkt är nödvändigt, att Norrland tilldelas mera kavalleri, då detta kan ske utan ökad kostnad för försvaret, och då denna fråga bör afgöras så fort som möjligt, innan det nu ifrågasatta uppförandet af nya kasernetablissemang ägt rum, hemställer Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte så snart ske kan för Riksdagen framlägga förslag, som går i den riktningen, att vi, med inbesparande af kavalleri i södra delarna af landet, må förstärka kavalleristyrkan i de norrländska delarna af landet.

Då nu emellertid utskottets formulering icke blifvit så affattad, som jag skulle hafva önskat, får jag betona, att, ehuru jag i mitt yrkande inlägger en önskan, att utredningen måtte ske snart — och att ett förslag måtte inkomma så fort som möjligt i den af mig antydda riktningen, jag i alla fall, herr talman, kommer att yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Nyström, Starbäck, Sandquist, Centerwall, Andersson* i Baggböle, *Wiklund, Fredholm, Svensson* i Skyllberg, *Gustafsson* i Sjögesta, *Hultkrantz, Eriksson* i Bäck, *Olsson* i See, *Lindgren* i Örebro, *Svensson* i Bondön, *Akerlind, Hellström, Enander* och *Hansson*.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet förutskickade en mycket märkvärdig anmärkning i början af sitt anförande. Han sade nämligen, att han aldrig varit i Norrland och gjort sig förtrogen med våra norrländska förhållanden. Men det hade kanske varit klokt, om han först studerat våra norrländska förhållanden och sedan yttrat sig i denna viktiga fråga.

Här har framhållits i mycket skarpa färger, huru svårt det skulle vara att förlägga mera kavalleri till Norrland. Men jag vill verkliga fråga: Har då kavalleriet ingen uppgift att fylla i Norrland? På den frågan torde nog herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet äfvensom litet hvar svara: Ja, men meningen är, att vi vid behof skola transportera kavalleri från Skåne till Norrland, eller just när det behöfs. Men huru kommer det då att gå för det skånska kavalleriet, när det är så svårt där uppe?

Härtill kommer en annan sak, som man måste taga hänsyn till. Jag är hvarken militär eller fackman på detta område, men jag har hört uppgifvas, att en patrull på några få man kan vara tillräcklig

för att förstöra en bana på stora sträckor, och jag tror, att vid sådana tillfällen äro timmarne dyrbara.

Vidare sade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att officerarne vid våra norrländska regementen använda första lägliga tillfälle att söka transport därifrån. Men det är alldeles oriktigt. Det är egentligen endast vid Norrlands artilleriregemente, som man kan tala om dylika ansökningar af någon betydighet. Och hvart ha dessa herrar officerare tagit vägen? Jo, till positionsartilleriet till Karlsborg och Boden, sålunda just till den plats, som utskottet i sin motivering nu föreslår, att en del af kavalleriet bör förläggas. Det var endast dessa ord, jag velat säga.

Och jag vidhåller, herr talman, mitt förut gjorda yrkande.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 120 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts tillåtande, n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af stallutrymme vid statens järnvägsstationer.

§ 6.

Vidare föredrogs och godkändes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:s angående skyldighet för ägare af järnvägsanläggning, som är så utförd, att den hindrar eller försvårar jords afdikning, att vidtaga erforderliga åtgärder för vattenafledning m. m.; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 7.

Härefter föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtande n:o 45, i anledning af en inom Riksdagen väckt motion om beredande åt riksgäldskontoret af kassareserver i utlandet; och

lagutskottets utlåtande n:o 31 i anledning af väckt motion angående lagstiftningsåtgärder för stäffjande af illojal konkurrens.

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.

§ 8.

Därnäst i ordningen företogs till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 32, i anledning af väckta motioner angående ändringar i fattigvårdslagstiftningen.

Från Andra Kammaren hade lagutskottet till behandling fått emottaga fyra särskilda, inom nämnda kammare, under n:o 7 af herr *J. E. A. Ohlsson* i Halmstad, under n:is 55 och 156 af herr *A. Sterner* samt under n:o 76 af herr *C. J. Berggren* väckta motioner, hvilka äsyftade förändringar i gällande fattigvårdslagstiftning.

Därvid hade föreslagits:

i motionen n:o 7:

att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser i gällande förordning angående fattigvården, att den så kallade »bortauktioneringen» af fattighjon måtte förebyggas samt att öfver hufvud taget den kommunala fattigvården ställdes under statens kontroll;

i motionen n:o 55:

att Riksdagen måtte besluta följande tillägg till tredje paragrafen af fattigvårdsförordningen af den 9 juni 1871:

Fattigvårdsstyrelse dock obetaget att på därom framställd begäran och efter pröfning äfven åt mer eller mindre arbetsför försörjare bereda den lättnad i försörjningsskyldigheten, hvartill förhållandena kunna föranleda;

i motionen n:o 156:

att Riksdagen måtte besluta, att i 29 § af samma förordning efter orden »Fattigvårdssamhälle, som på grund af § 1» måtte införas: eller § 3;

i motionen n:o 76:

att Riksdagen ville besluta om skrifvelse till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета nya skärpta lagbestämmelser om mannens plikt att bidraga till hustruns och sina äkta barns underhåll samt i sammanhang därmed föreslå nödiga ändringar i nu gällande lag att föreläggas Riksdagen till antagande.

*Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.
(Forts.)*

Utskottet hemställde:

1:o) att motionerna n:is 55 och 156 ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att förevarande motion n:o 76 icke måtte af Riksdagen bifallas; och

3:o) att motionen n:o 7 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets under *punkten 1:o)* gjorda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *S t e r n e r*, som yttrade: Herr talman! Då jag väckte förevarande motion, hade jag icke reda på att redan 1899 Riksdagen afgifvit skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning af denna fråga. Det var med glädje, jag erfor detta, ty jag förstod då, att jag var på rätt väg, när jag väckte min motion. Men å andra sidan beredde det mig också ledsnad, ty nu visste jag, att denna fråga skulle kräfvå åratat för sin lösning. Det är synd om Kungl. Maj:t, det veta vi allesammans, han har för mycket att göra. Och kommer en fråga af så trängande art som denna in till Honom, så är det mer än beklagligt.

Det är en skamfläck för vårt land, att i dess fattigvårdslagstiftning skall finnes en paragraf sådan som denna, som det nu är fråga om att få ändrad. Att däraf icke föranledes mera ondt, än som sker, beror på att människorna äro bättre än lagen. Vore de ej detta, skulle 50 procent af våra understödstagare få dö af svält. Under sådana omständigheter är det ledsamt, att, fastän utskottets afslag å min motion är hållen i erkänsamma ordalag, utskottet icke kunnat göra någonting för att få de i motionen afhandlade olägenheterna afhjälpta. Jag tror, det skulle vara godt, om vårt lagutskott vore litet mindre lärdt, om det litet mera, än nu är fallet, förstode att lappa på lagen här och hvar i stället för att låta hålen i lagen stå kvar. Jag tror, det skulle vara bättre, om det gjorde så, och sedan låte de vetenskapliga institutionerna, lagberedningen, Kungl.

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.
(Forts.)

Maj:t eller högsta domstolen och andra, skära till lagen ur ett enda stycke.

Herr talman, på grund af de skäl, som lagutskottet framlagt i sitt betänkande, får jag väl liksom detta yrka afslag å motionen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning härupå af *punkten 2:o*) anförde

Herr Berggren: Då jag väckte förevarande motion, hade jag icke reda på att Riksdagen redan vidtagit åtgärder i det syfte, som i min motion afses. Nu upplyser emellertid lagutskottet, att så skett. Riksdagen aflät nämligen 1899 skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande af skärpta och mera effektiva lagbestämmelser mot sådana familjefäder, som försummade sin försörjningsplikt. Hade jag haft kännedom därom, hade jag naturligtvis icke ökat Riksdagens arbete med att ånyo göra framställning i frågan. Som saken nu föreligger, har jag, herr talman, intet yrkande att göra, helst som jag liksom utskottet anser olämpligt att ånyo skrifva till Kungl. Maj:t i detta ämne.

Till detta yttrande ville jag dock foga den önskan, att det begärda lagförslaget icke allt för länge må låta vänta på sig. Skulle min motion i någon mån bidra till att påskynda utarbetandet af berörda lagförslag, som blifvit af utskottet vitsordadt såsom behöfligt och gagneligt, så har den i alla fall icke alldeles varit utan nytta.

Ytterligare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *punkten n:o 3)*, som härefter föredrogs, yttrade:

Herr Ohlsson i Halmstad: Herr talman! Det är i känslan af en viss styrka och tillförsikt, som jag oaktadt lagutskottets afstyrkande nu går att något utveckla innehållet af min motion och taga utskottets utlåtande i närmare skärskådande. Denna tillförsikt härleder sig af medvetandet om att de förhållanden, som i min motion beröras, tillhöra en fråga, hvilken är af den natur, att den framför många andra sociala frågor, som trängas på dagordningen, redan bort lösas, och att den tillika är af den natur, att den ovillkorligen kommer att bryta sig igenom. Denna känsla härleder sig äfven af det alltigenom sympatiska mottagande, som kommit min motion till del i den svenska pressen i landets olika delar, samt af de uttalanden, som kommit mig till handa dels från medicinskt och prästerligt håll och dels från män och kvinnor af folket.

Jag skall nu anhålla att först få uppehålla mig något vid motionens första del, den nämligen, som rör den s. k. bortauktioneringen, och jag vill göra detta, därför att denna sak betvivlats. Jag vill tro, att jag här skall kunna visa så mycket, att, när frågan återkommer

till Riksdagen — jag vill hoppas i form af en kungl. proposition — den s. k. bortauktioneringens befintlighet är afförd från debatten.

Någon har sagt, att en sådan bortauktionering icke förekommer, ty därvid förekommer icke något klubbslag. Detta må vara sant, men samma någon gaf själf vittnesbörd om befintligheten däraf genom att beskrifva, huru en dylik bortauktionering tillgår. Kommunalnämnden kungör — hvilket ju sker i kyrkan — att ett visst antal fattighjon finnes att öfvertaga, spekulanter infinna sig på utsatt ort och tid, bud afgifvas och kommunalnämnden antager. Nu är det visserligen sant, att kommunalnämnden icke är bunden vid det lägsta anbudet, men jag tillåter mig fråga, mina herrar, huru det kommer att ställa sig i verkligheten, ty det är ju dock fråga om en affär. Kommunalnämnden inforrdar anbud helt säkert i afsikt att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt, och man må väl icke föreställa sig, att spekulanterna infinna sig af ren människokärlek. Det är den personliga fördelen, som därvid spelar in, dels i den kontanta penningssumman och dels äfven i den arbetshjälpen, som kan väntas af fattighjonen.

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.
(Forts.)

I statistiska centralbyråns redogörelse för 1901 finnes det en särskild post, hvarpå jag fästat min uppmärksamhet. Sedan där uppräknats de olika sätt, hvarpå fattigförsörjning lämnas, nämnes till sist, att för 321 personer kan ingen särskild form af fattigunderstöd uppgifvas. Jag undrar, om jag misstager mig alltför mycket, om icke möjligen några eller de flesta eller kanske alla af dem höra hit. Utskottet har gått ännu längre, ty det har med denna bortauktionering sammanställt utackorderingen, omfattande enligt samma statistiska redogörelse 11,462 äldre personer och 19,471 barn.

Föregående sommar tillfrågade jag en man på landsbygden i västra Sverige, om faktiskt ännu denna bortauktionering förekommer. Därpå svarade han: Ja visst förekommer den, och kan ni något göra för att afhjälpa detta missförhållande, så skall ni få mängas välsignelse. En annan man, bördig från en grannprovins, gaf på samma fråga ett mycket kort, men på samma gång mycket betecknande svar: det enda ordet »usch».

Uppslå vi Medborgarens bok, andra delen 79 stycket, så påträffa vi äfven där en bekräftelse därpå. Vi läsa nämligen: »På några ställen förekommer det kärlekslösa och upprörande, att de fattiga uthyras till den minstbjudande». Vi behöfva icke gå så långt, mina herrar, för att få befintligheten af denna bortauktionering beträffande icke blott barn, utan äfven äldre personer bekräftad. Vi behöfva endast läsa innehållet i lagutskottets utlåtande. Där omnämnes kommittébetänkandet af den 27 januari 1897, i hvilket betänkande kommittébetänkande erkänna, att en dylik bortauktionering af äldre förekommer, men att kommittén på grund af sitt uppdrag finner sig förhindrad att med denna sak taga någon som helst befattning. Vi få på samma sida, nämligen sid. 10, en annan bekräftelse därpå, då det anföres, att

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.
(Forts.)

kommittébetänkandet utsändes till olika myndigheter, och det om denna sak heter: »Vissa af nämnda myndigheter hafva emellertid uttalat den mening, att det föreslagna stadgandet borde afse alla fattighjon, ej blott barn».

Lagutskottet har sålunda här, såsom vi finna, själfv erkänt, att en dylik bortauktionering förekommer, och utskottet har, som väl är, fördömt det, men utskottet anser, att saken torde vara svår, om icke omöjlig att afhjälpa. Man må endast söka laga så, att den försiggår under icke anstötliga former, d. v. s. man skulle bibehålla eländet, men försöka att något fernissa öfver detsamma.

Utskottet säger nu, att, då Kungl. Maj:t har frågan rörande bortauktioneringen af barn om hand, det ju icke skulle behövas någon särskild skrifvelse till Kungl. Maj:t. Men, såsom jag nyss nämnde, detta kommittébetänkande rör ju endast barn, och går det för sig, såsom kommittén föreslagit, att rörande dem införa ett sådant stadgande: »Vill fattigvårdsstyrelsen till enskild person uttinga barn, må ej auktion anställas för erhållande af anbud», så bör man väl med skäl fråga: Hvarför skulle icke samma stadgande kunna göras äfven med afseende å vuxna personer? Då emellertid, enligt utskottets uppfattning, frågan i sin helhet angående såväl barn som äldre personer är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, och möjligen äfven detta anförande kan verka i rätt riktning, så vill jag beträffande motionens första del icke framställa något yrkande.

Vid sidan af dessa bortauktioneringar förekommer en annan form af fattigvård, som jag för min del tillåter mig beteckna såsom mycket antikvarisk. Det är den s. k. omgången eller, såsom det heter på folkspråket, sockengången eller rotegången. Den förekommer endast i några län af vårt land och skall enligt redan förut anförda statistiska redogörelse omfatta 422 personer. Omgången består, såsom bekant är, däruti, att fattighjonet får i hvarje hushåll vistas en viss tid af året och sålunda går från den ena gården till den andra. Mina herrar, blir detta icke en tung vandring, som möjligen kommer att fortsättas år från år, och blir det icke lika pinsamt för fattighjonet att stiga öfver välgörenhetens tröskel som det blir obehagligt för husfolket att mottaga den fattiga stackarn?

Nu skulle ju allt kunna vara godt och väl, om i de olika kommunerna funnes inrättade lämpliga fattigvårdsanstalter; men se vi efter, huru det förhåller sig därmed, så upplyser statistiken om att dylika fattigvårdsanstalter af hvarje slag ännu saknas i 428 af rikets 2,496 kommuner, d. v. s. i 17 procent. I öfrigt finnas dels fattigstugor, dels fattighus och dels fattiggårdar. Hvad nu de båda första vidkommer, så torde de, sådana som de äro inrättade, icke på något sätt kunna anses fylla det med dem afsedda ändamålet. Där äro sammanförda människor af olika åldrar och kön med olika sjukdomar, med kräfta behäftade, vansinniga och idioter, och hvilken vård kan bestås dem? Jo, den består däri, att en gammal gumma, som skall anses vara något kryare än de öfriga, lämnar sin hjälp vid förefallande

behof; men hvad kan denna hjälp åstadkomma, då krafter och i de allra flesta fall tillräckliga insikter icke äro till finnandes.

Jag skall tillåta mig att här citera ett yttrande af en provinsialläkare. Han säger nämligen: »Skulle landets präster och läkare öfver lag meddela hvar och en det elände, han personligen iakttagit såsom följd af ifrågavarande missförhållanden, skulle nog därigenom uppkomma ett oerhördt kraftigt nödrop. Och ändå gömma nog fattighusen ohyggligt mycket lidande, som hvarken präst eller läkare får se».

Såsom nämndt har man i åtskilliga kommuner anlagt fattiggårdar och det torde vara den rätta vägen. Men deras antal är ännu alltför litet; och det var därför, som i Andra Kammaren år 1901 väcktes motion om understöd af statsmedel för att så många kommuner som möjligt skulle kunna erhålla dylika fattiggårdar. Men vid dessa förekommer den olägenheten, att man har svårt att skilja undan sådana, som egentligen äro i behof af aldeles särskild skötsel. För dem skulle, genom att några kommuner sloge sig tillsammans eller landstingen ville ingripa, kunna inrättas sjukhem, och speciellt för de vansinniga eller mindre vetande, — såsom i det län jag har äran tillhöra, — asylor.

Hvad är orsaken till missförhållandena? Jo, fattighjonerna hafva icke några som helst förutsättningar för att göra sin röst hörd. De känna icke lagens former och återhållas äfven säkert af fruktan för repressalier. Någon annan kan i det stora hela icke antagas vilja göra något för dem, och om det någon gång inträffar, undrar jag, om icke denna välviljans röst nedtystas af öfvermakten. Det finnes en klass i vårt land, som framför andra borde taga sig an de fattigas sak, och det är våra präster. Man torde med skäl kunna betvifva, att detta sker i den omfattning, som förhållandet borde vara, detta af rent personliga bevekelsegrunder, hvilkas art jag icke anser behöfligt att närmare angifva, men hvilka dock förefinnas enligt svart på hvitt från prästerlig hand. Kristligt är det icke, men, mina herrar, det är mycket mänskligt.

Nu skulle väl möjligen, såsom jag föreställer mig, det värsta onda kunna afhjälpas därigenom, att fattigvården ställdes under lämplig kontroll. Jag är djupt tacksam mot lagutskottet, som har påvisat, att det redan finnes kontroll. Men min tacksamhet beror dock icke därpå, att jag icke själf visste det, utan därpå, att detta ger mig anledning att något uppehålla mig därvid. Denna kontroll skulle utföras af Konungens befallningshafvande. Men Konungens befallningshafvande torde i de flesta fall härvidlag vara en pröfvande myndighet, som upptager ärendet först efter anmälan. Dessutom saknar, för så vidt jag förstår, Konungens befallningshafvande några särskilda lämpliga organ för att på så genomgripande sätt, som vore behöfligt härvidlag, reglera den kommunala fattigvården. Också har utskottet uttryckt sig med mycket stor försiktighet, då det angående Konungens befallningshafvande talar om en »viss kontroll». En annan kontroll, som icke nämnes i lagutskottets utlåtande, är den, som, enligt fattigvårdsförordningen åligger fattigvårdsstyrelsen. Men, mina herrar, är det icke så, att i allmänhet litet hvar

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.

(Forts.)

har fullt tillräckligt bestyr med sina egna angelägenheter? Och kan en dylik kontroll anses vara tillräcklig, då i detta fall fattigvårdsstyrelsens medlemmar skola kontrollera sina egna åtgöranden?

Mig synes därför, att om något skall kunna uträttas, bör en effektiv kontroll från *statens* sida komma till stånd. Denna kontroll behöfde väl icke, såsom utskottet säger, medföra en fullständig omstörtning af nu gällande fattigvårdsförordning. Kungl. Maj:t har ju själf, enligt hvad som uppgifves, tagit initiativ med en partiell förändring, och skulle man icke också då kunna göra det uttalandet, att tillämpningen af fattigvårdsstadgan med de ändringar och tillägg, som på grund af nu pågående utredning må blifva beslutade, skulle ställas under en dylik kontroll? Denna kontrolls art är för en lekman icke lätt att bestämma, — om man skulle gifva Konungens befallningshafvande större myndighet, hvilket lätt nog skulle kunna ske, eller om därtill särskildt utsedda personer skulle användas. En dylik utredning bör, håller jag före, verkställas af den myndighet, som har både omdöme och tillfälle att bäst verkställa densamma, nämligen Kungl. Maj:t.

Nu har emellertid utskottet afstyrkt min framställning om en dylik kontroll på den grund, att det skulle saknas utredning. För den, som under några år varit med i det offentliga lifvet, är ordet utredning en gammal bekant. Det är helt enkelt, då man icke anser lämpligt att något göres, ett respass till fjärran aflägsna orter. Och hvare skulle denna utredning bestå? Skulle det vara att anskaffa en mängd detaljer angående fattigvårdsförhållandena för att på dem grunda en framställning om en dylik kontroll? Skulle man i riksdagshandlingarna taga in allt sådant, är jag rädd för, att detta för framtiden skulle blifva ett icke vidare tilltalande moment. Jag håller snarare före, att vi, mina herrar, böra i all stillhet komma öfverens om att det finnes ganska stora missförhållanden inom fattigvården, och hvad på oss beror, försöka att bidraga till deras afhjälpan. Och jag kan icke se, att en skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande den af mig föreslagna kontrollen skulle vara ur vägen, så mycket mer som, efter hvad jag tror mig veta, ingen dylik hemställan förut är gjord.

Jag vill, efter hvad jag redan sagt, icke hålla på min motions första del, men kommer att yrka bifall till motionens andra del under den form, att jag föreslår, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter föregången utredning för Riksdagen framlägga förslag till en mera effektiv kontroll öfver den kommunala fattigvården än den nu befintliga».

Ett dylikt uttalande synes mig vara så mycket behöfligare, som, om kammaren helt enkelt godkänner lagutskottets afstyrkande med lagutskottets motivering, kammaren också på samma gång har sagt: här behöfves icke någon särskild kontroll.

I förhoppning, att kammaren, med öppen blick för hvad jag nu haft äran påpeka, vill, hvad på den ankommer, understödja ett förslag, som säkert skall gagna tusenden af vårt lands olyckligaste in-

vånare, anhåller jag att få till Kammarrens antagande vördsamt anbefalla den af mig upplästa resolutionen.

Ang. ändringar i fattigvårdslagstiftningen.
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Då den siste talaren icke framställt något yrkande beträffande första delen af motionen, torde hans anförande i den delen icke föranleda något svar från min sida. Därefter ordade talaren åtskilligt om missförhållanden, som råda i afseende på fattigvården, och jag skall vara den förste att instämma däri. Vidare har han framställt åtskilliga förslag till förändrade anordningar med afseende på fattigvården, och det kan jag också vara med om. Men intet af detta förekommer i hans motion, och därför var det svårt för utskottet att kunna resonera sig till det. Hans motion slutar helt enkelt med den hemställan: »det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser i gällande förordning angående fattigvården, att öfver hufvud taget den kommunala fattigvården ställes under statens kontroll».

Detta yrkande framställes utan ett spår till motivering. När därtill kommer, att fattigvården faktiskt står under kontroll af Konungens befallningshafvande, hvilken myndighet utöfvar denna kontroll äfven genom länsmän, fanns icke för lagutskottet någon anledning att komma med det yrkandet, att fattigvården bör ställas under kontroll. Hade motionärens yrkande, i likhet med hans framställning nu under diskussionen, gått ut på, att den bör ställas under ökad kontroll, då hade saken tenn sig på helt annat vis, då hade utskottet haft någon skyldighet att undersöka, om icke ökad kontroll vore lämplig. Men för att vi skulle göra det, kan man väl fordra så mycket af en motionär, som att han i något hänseende hade redogjort för huru han tänkt sig kontrollen. Ty då motionären framställt sitt yrkande utan en tillstymmelse till angifvande af huru han tänkt sig en kontroll, kunde det väl icke tillkomma lagutskottet att framlägga ett alldeles nytt förslag till kontroll.

Herr talman jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Slutligen föredrogs Andra Kammarrens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förbättring af arméns mathållning under vapenöfningarna.

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mathållning under vapenöfningarna.

I en inom Andra Kammarren väckt, till utskottet öfverlämnad motion, n:o 10, hade herr J. G. Hazén hemställt, att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, i hvad mån förökade åtgärder befunnes

Ang. Åtgärder
till förbättring
af arméns mat-
hållning under
vapenöfningarna.
(Forts.)

nödiga till förbättring af arméns mathållning under dess vapenöfningar, så ock, därest undersökningen därtill föranledde samt åsyftade förbättringen ej på annat sätt kunde vinnas, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen inkomma med förslag i ämnet.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, det Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, att Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, i hvad mån anordningarna för arméns mathållning under vapenöfningarna tarfvade en förbättring, samt vidtaga de åtgärder, hvartill en sådan undersökning kunde föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Vahlquist, som yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, emedan en tystnad från min sida skulle kunna betraktas som ett medgifvande, att de här framkastade beskyllningarna om missförhållanden i fråga om utspisningen å våra lägerplatser skulle vara grundade på verkligheten. I egenskap af regementsläkare har jag varit i tillfälle att taga noggrann kännedom om huru förhållandena i detta afseende gestalta sig särskildt vid det regemente, där jag är anställd. Att mathållningen under vapenöfningarna vid detta regemente ingalunda är så underhaltig, som motionären och utskottet ansett i allmänhet vara fallet å våra lägerplatser, torde tydligt framgå af den redogörelse därför, som jag nu vill lämna. Dessförinnan vill jag emellertid något uppehålla mig vid hvad utskottet anfört i sitt nu afgifna utlåtande.

Jag vill då först nämna, att jag är fullkomligt ense med utskottet i dess uttalande å sid. 5, där det heter: »Någon höjning af portionsstaterna eller höjning af anslaget till dessa anser utskottet sålunda icke behöfva ifrågasättas.» Med den erfarenhet jag har i hithörande förhållanden kan jag intyga, att någon ändring härvidlag icke för närvarande är behöfelig.

Utskottet framhåller emellertid som sin mening, att kontrollen öfver de till lägerplatserna levererade varornas beskaffenhet och dessas öfverensstämmelse med profven är bristfällig. Jag tror dock för min del, att denna kontroll, om den fullt tillämpas, är ganska god. I den kungl. kungörelsen den 6 augusti 1881 och i kungl. medicinalstyrelsens kungörelse den 16 november 1894 äro tydliga bestämmelser gifna därom, huru provianten för armén skall besiktigas och kontrolleras, så att några sådana missförhållanden i fråga om beskaffenheten af provianten, som man påstått skola förefinnas, icke gärna *borde* kunna förekomma. Emellertid vill jag icke förneka möjligheten af att kontrollen på något håll kanske icke *utöfvas* så strängt, som ske borde; detta kan ju hända, det är en sak, som jag icke vet, men hvad jag vet är, att vid det regemente, som jag tillhör, och vid första lifgrenadjärregementet, den nu ifrågavarande kontrollen är fullt tillfredsställande.

I förbigående vill jag endast påpeka, att utskottet nederst på sid. 5 gjort sig skyldigt till ett — som jag förmodar, att det blott är — skriffel. Det står nämligen där vid angifvande af de näringsvärden, som de olika i en normalportion ingående födoämnen bära äga, att de bland annat skola innehålla 45 gram fett; detta är naturligtvis felaktigt, det skall i stället vara 95 gram fett.

Jag vill sedan öfvergå till att redogöra för huru mathållningen är ordnad vid det regemente jag tillhör, nämligen kungl. andra lifgrenadjärregementet, och vid det regemente, som är förlagdt till samma öfningsplats som detta, nämligen kungl. första lifgrenadjärregementet. Först skall jag då uppläsa de föreskrifter, som utfärdats, för att vid tillredningen af maten all möjlig ordning och snygghet måtte iakttagas. I den för de nämnda regementena gällande lägerinstruktionen heter det bl. a.: »*Köksföreståndaren åligger*: att tillse det fullständiga ordning och snygghet råda inom och utom kokhus, matbodar och mathallar; att öfvervaka proviantens vård och användning; att tillse, det maten blifver i rätt tid färdig och väl tillagad; att materielen och utspisningsservisen väl vårdas och noggrant rengöras» m. m., och beträffande öfverkocken heter det, att honom åligger: »att tillhandagå köksföreståndaren i att tillse, det mathallarne hållas städade och vid behof spolade med vatten; att hafva omedelbar tillsyn öfver proviant och servis; att oförtöfvadt efter hvarje måltids slut låta kockarne föra öfverblifven mat till anvisad plats; att före och efter hvarje måltid låta rengöra bord och bänkar samt öfvervaka servicens sorgfälliga diskning» o. s. v. Vidare ber jag att få redogöra för den matsedel, som skall följas under de vapenöfningar, som innevarande år komma att äga rum vid de nu ifrågakommande regementena. Jag skall icke läsa upp den hel och hållen, utan vill endast i all korthet visa, huru den är beskaffad. Först ha vi då morgonmålet; detta består af kaffe eller choklad med mjölk samt hvetebröd. Efter ungefär två timmar får truppen frukost, som utgöres af sill, stekt eller spicken, och till denna gröna ärter, smör, bröd och mjölk, omväxlande med potatis, smör, bröd och mjölk samt löksås. Middagsmatsedeln har man sökt göra så varierande som möjligt. En dag i veckan serveras sålunda pepparrotskött, potatis, juliennesoppa, svagdricka och bröd; en annan dag fläsk, senap, ärtsoppa, svagdricka och bröd; vidare andra dagar färskt oxkött, mjölksås, potatis, soppa, svagdricka och bröd eller kallops, potatis, fruktsoppa, svagdricka och bröd eller ock stekt fläsk, bruna bönor, risgrynsvälling, svagdricka och bröd. Såsom vi finna är det ju en ganska omväxlande matsedel. Aftonmåltiden består af kabiljo med äggsås, potatis, smör, bröd och mjölk, omväxlande med hafregrynsgrot, ost, smör, bröd och mjölk eller med fläskpannkaka eller korngrynsgrot, smör, bröd och mjölk eller med mannagrynsgrot, smör och bröd. Det är alltså en ganska rikhaltig matsedel. Jag tror icke, att det finnes många af de värnpliktige, som äro i tillfälle att i det vanliga lifvet hemma kunna få så stor omväxling i matväg som hvad denna matsedel erbjuder dem.

Ang. åtgärder till förbättring af armens mathållning under vapenöfningarna.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förbättring af arméns mat-hållning under vapen-öfningarna.
(Forts.)

Däremot kan jag i viss mån gifva utskottet rätt däri, att kökspersonalens kompetens är otillfredsställande. Jag är själf öfvertygad om att det vore önskvärdt, om man kunde ordna den saken på ett mera tillfredsställande sätt. Så länge vi ha kvar de gamla indelta soldaterna går det någorlunda hjälpligt, ty en och annan af dem är icke så alldeles bortkommen i fråga om matlagning, detta beroende mera på praktisk erfarenhet än på skolad utbildning. Men när tiden är inne, att dessa genom långvarig öfning någorlunda skolade kockar försvinna, då blir det ännu svårare för kökspersonalen att kunna fylla sin uppgift. Jag har fördenskull i en mötesrapport redan för något år sedan, jag tror år 1901, framkastat tanken på, att utbildningen af kockar bland värnpliktige, som nu försiggår vid hvar regemente för sig, borde ske arméfördelningsvis i en därför särskildt anordnad kockskola. Senast i år har, om jag icke missminner mig, en arméfördelningschef framkommit med en tanke i samma riktning. Man bör göra allt för att på bästa sätt få denna sak ordnad för framtiden.

Jag ber sedan att få något fasta mig vid den af utskottet i slutet af dess utlåtande gjorda sammanfattningen af de önskemål, som här böra komma i fråga. Utskottet säger å sista sidan af utlåtandet: »Till sådana oundgängliga åtgärder» — nämligen åtgärder för åstadkommande af snygghet och trefnad vid manskapets måltider — »äro att räkna sådana diskinrättningar, som möjliggöra en lätt rengöring af kärnen, och mathallarnes förseende med väggar till skydd mot dammoln, blåst och regn samt med golf, som kunna rengöras från matrester». Jag vill nämna, att vid det regemente jag tillhör dylika diskinrättningar finnas, afvensom fyra mathallar, hvar och en försedd med väggar af glas, luxbelysning, golf samt hvitmålade bord och bänkar. Allt är sålunda snyggt och trefligt. Liknande äro anordningarna för utspisningen vid det andra af mig här förut omnämnda regementet. Hvad dessa två regementen beträffar, finnas sålunda inga anledningar till några som helst anmärkningar i nu berörda afseende, och det samma tror jag är förhållandet beträffande de flesta öfriga regementen. Det synes mig därför, som om motionären grundat sin framställning något för mycket på hvad han ryktesvis fått höra. Motionären tycks ju icke ha några faktiska stöd alls för sin motion. Han motiverar den endast med en insänd tidningsartikel, som han läst. Jag vill därmed icke hafva sagt, att icke pressen är tillförlitlig, men *insändare* i tidningar äro icke alltid tillförlitliga, och redaktionerna svara icke alltid för dylika. Då det icke kan medföra någon skada, att en sak påpekas, vill jag här icke göra någotyrkande. Jag har här endast velat göra detta uttalande för att fritaga åtminstone de tvenne af mig nu omordade regementena från att blifva utsatta för misstankar i de afseenden motionären och utskottet framhållit.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin:
Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att få meddela några

upplysningar i frågan, hvilka jag införskaffat och som icke tyckas ha varit tillgängliga för utskottet, då det behandlade det nu föreliggande ärendet. Jag vill så mycket hellre framföra dessa upplysningar, som de i motsats till de af den föregående talaren här lämnade röra armén i dess helhet eller åtminstone flertalet regementen och icke blott ett särskildt.

Utskottet säger å sid. 8 i det nu förevarande utlåtandet, att särskilda varmvattenscisterner för diskvatten finnas endast vid några regementen, och vidare att »några särskilda lokaler för diskningen finnas i allmänhet icke på våra mötesplatser, hvarigenom detta arbete helt naturligt betydligt försvåras», samt slutligen att »mathallarne äro i allmänhet två per regemente; endast undantagsvis äro dessa i södra Sverige försedda med väggar, likaså sakna de ofta golf.» Nu är — som herrarne säkerligen erinra sig allesammans — förhållandet det, att 1901 års Riksdag beviljade ett belopp af 1,972,800 kronor till förbättring af byggnaderna å mötesplatserna. Hufvudparten af dessa medel har blifvit använd till ombyggnad och inredande af baracker, afsedda till bostäder för manskapet, men en del har också gått till förbättring af anordningarna för utspisningen. Just nyligen har hvad som återstod af anslaget af Kungl. Maj:t anvisats för just ifrågavarande ändamål. Med hjälp af dessa af Riksdagen anvisade medel ha också väsentliga förbättringar i det afseendet skett, och dessa tyckas, som jag nyss antydde, icke vara kända vare sig af motionären eller utaf utskottet.

Hvad först angår den här påpekade bristen på diskrum, vill jag nämna, att de flesta regementen för närvarande äro försedda med diskrum, som äro tillbyggda till kokhusen. Vid de regementen, där sådant rum icke finnes, torde — men därpå är jag icke alldeles säker — afskrankningar vara gjorda i själfva köket, där diskningen sålunda kan försiggå.

Vid alla regementen lär det numera finnas stekspisar för att möjliggöra en större omväxling i matordningen.

Hvad åter till sist mathallarne angår, om hvilka utskottet säger, att de endast undantagsvis i södra Sverige äro försedda med väggar, är förhållandet det, att de numera äro inbyggda vid alla icke garnisonerade regementen utom fyra. Vid två af dessa fyra regementen, nämligen vid Älfsborgs regemente och Uplands regemente, lära mathallarne ligga så till, att en fullständig kringbyggnad icke behöfves, utan de äro på annat sätt skyddade mot blåst och dylikt utifrån, och några klagomål beträffande mathallarne vid dessa två regementen ha icke förekommit. Hvad ett tredje af de fyra åsyftade regementena angår, Västmanlands regemente, skall ju detta inom kort flytta från sin nuvarande mötesplats till det kasernetablissemant, som nu uppföres åt detsamma vid Västerås. Vid det fjärde regementet slutligen, från hvilket jag nästan förmodar, att motionären tagit sina exempel, nämligen Jönköpings regemente, som är förlagdt å Skillingaryd, håller man nu på med att kringbygga två af de där befintliga fyra mat-

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mat-hållning under vapen-öfningarna.
(Forts.)

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mat-hållning under vapenöfningarna.
(Forts.)

hallarne, så att de blifva färdiga till vapenöfningarnas början, och äfven de två öfriga skola i sommar undergå en liknande förändring. Till sommaren skall det således endast vara vid två regementen, där ett sådant förhållande icke har något att betyda, och vid ett, hvilket skall flytta från sin nuvarande plats, som öppna mathallar komma att finnas. Det förefaller mig därför, som om anordningarna för utspisningen å våra lägerplatser i berörda hänseende kunna sägas vara så tillfredsställande som under nuvarande förhållanden är möjligt, men naturligtvis kunna icke dessa provisoriska anordningar blifva lika bra där som i ett modernt kasernetablissemant, hvars alla byggnader äro uppförda för permanent bruk och därför också mera omsorgsfullt än mathallarne å lägerplatserna, där man måst lappa på gamla förut befintliga byggnader.

Herr Åkerlind: Herr talman! Jag begärde ordet, därför att jag anser det nödigt meddela kammaren, hvarifrån utskottet fått de uppgifter, hvarpå det stödt sig i sitt nu afgifna utlåtande.

Utskottet har inhämtat dem af officiell myndighet. Det vände sig nämligen till intendenturkåren här i Stockholm, och hvarje uppgift, som förekommer i det nu föreliggande betänkandet, är till och med in extenso återgifven efter en intendents till oss skriftligen afgifna meddelande. Jag vill endast anföra ett utdrag ur hans utlåtande angående diskirättningarna. Den ifrågavarande intendenten skrifer bland annat därom: »Endast några regementen äga varmvattenscisterner för diskvatten, detta dels på grund af utrymmesskal i de trånga kokhusen, dels på grund af att ångpannorna äro för små för att förutom kokningen äfven drifva särskild vattenuppvärmning» o. s. v.

Med tacksamhet till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet för hans i ämnet nu lämnade upplysningar, vill utskottet blott betona, att dess uppgifter hafva inhämtats från officiell myndighet. Då utskottet nu endast begärt en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville utreda denna viktiga fråga, och då ingen af de invändningar, som här blifvit gjorda mot detta förslag, synes mig vara af någon afgörande betydelse, hoppas jag, att kammaren behagade bifalla utskottets hemställan, till hvilken jag därför, herr talman, tager mig friheten yrka bifall.

Herr Tamm: Herr talman! Motionären säger i sin framställning, att sakens vikt kräfver dock en välvillig undersökning, och jag måste erkänna, att utskottet också har ägnat motionen en ovanligt välvillig behandling. Om herrarne behagade genomläsa motionen, skola ni finna, att — som här förut framhållits — motionären utslutande stöder sig på en uti en tidning insänd artikel. Motionären själf har om denna artikel erkänt, att »mycket måtte finnas vara tillfälligt och för öfrigt starkt färglagdt», och han är icke nöjd med ens detta erkännande, utan på icke mindre än tre ställen längre fram

i motionen är han angelägen om att säga, att det är möjligt, att hans framställning är öfverdrifven.

Utskottet har emellertid genast skyndat att i afseende å portionsstatens tillräcklighet ställa sig på en annan ståndpunkt än motionären, och med den tabell, som utskottet framlagt, för ögonen, är det alldeles gifvet, att det icke kunnat komma till något annat resultat.

Efter att ha talat om huru det i Tyskland är ordnad med afseende å anskaffandet och kontrollen af arméns proviant, och som sin åsikt framhållit, att dagbefälet borde utföra denna kontroll, kommer utskottet slutligen till den hemställan, som herrarne känna till. Utskottet har emellertid låtit denna hemställan föregås af några ytt-
randen, som jag icke kan låta vara obeaktade.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har alldeles nyss framhållit, att bristerna i afseende å mathallarnes anordning och diskinrättningarna på de olika lägerplatserna inskränkte sig till ett fåtal regementen. Det är blott fyra regementen, som det här rör sig om, och dessa äro förlagda i mellersta och södra Sverige. Det skulle enligt mitt förmenande vara en dålig ekonomi, om dessa regementen i onödan och för endast några få år underkastade sig den af utskottet alls icke utredda kostnad, som en ändring härvidlag skulle medföra. Utskottet säger visserligen: »Utskottet tvekar emellertid icke att framhålla som sin åsikt, att oundgängliga åtgärder för snygghet och trefnad vid manskapets måltider böra vidtagas, äfven om förläggningsen blir kortvarig». Ja, det är ju riktigt, att man icke skall tveka att vidtaga dylika åtgärder, men hvarför har icke motionären eller utskottet påvisat, att det på något ställe verkligen är så, att man försummat detta.

Motionären säger, att hans hufvudanmärkning går ut därpå, att omväxlingen med maträtterna möjligen icke är på alla ställen tillfredsställande, och att således mathållningen i längden blir enformig. Därpå koncentrerar sig hans framställning, och han har således icke bevisat något om den bristfällighet, som skulle råda i fråga om matinrättningarna. Utskottet har icke heller, så vidt jag kunnat finna, i detta afseende framlagt några bevis.

Då motionären sålunda icke framlagt något annat bevis än en i en tidning insänd artikel, och utskottet icke heller kunnat framdraga något så viktigt skäl, att man därför borde underkasta sig fullkomligt outhärdliga kostnader, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets förevarande framställning.

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Det är sant, att jag i min motion icke har direkt påstått, att mathållningen å våra lägerplatser är underhållig, jag har icke kunnat påstå det som min personliga erfarenhet, ty någon sådan har jag icke på detta område, men jag har sagt, att många värnpliktige vid olika regementen ha klagat öfver den mat, de fått, och jag har påpekat, att sådana framställningar förekommit i tidningar, och jag har särskildt åberopat en

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mat-hållning under vapen-öfningarna.
(Forts.)

tidningsartikel, hvilken var så pass rafflande, att jag ansåg, det vederbörande kunde ha visst skäl att söka på något sätt gendrifva densamma. Detta är hvad jag menat med min motion. Jag har af intresse för våra värnpliktsöfningar sökt att vederlägga så mycket jag någonsin kunnat, men när jag kommit frågan så nära, att jag icke längre kunnat vederlägga hvad som anförts, har jag icke sett någon lämpligare utväg i detta fall än att få till stånd en undersökning af hithörande förhållanden. Är det nu så, att en dylik undersökning visar, att allt är bra, kan man faktiskt påvisa detta för våra värnpliktige och säga dem: »Det är bra, ni klaga i otid och ni klaga icke med rätta.» Om någon kommer och säger: »Hos mig slocknar på lägerplatsen hvarje gnista af fosterlandskänsla, jag skyr lägerplatsen, ty så behandlas jag där», då kan man tillbakavisa ett sådant yttrande och säga: »Du har icke rätt, du behandlas icke så, att något klander kan komma i fråga, utan du behandlas humant och som en medborgare och icke på något vis nonchalant.» Skulle det återigen af en undersökning härvidlag visa sig, att det i fråga om någon lägerplats vore något att erinra i detta afseende, så må vi väl komma ihåg, att vårt härordningsväsen befinner sig i en nydaningsperiod, och att det endast är för den goda sakens egen skull, som en ändring bör vidtagas. Beklagligare vore, om man undandroge sig att ordna allt så väl som möjligt. Det skulle här nästan kunna se ut, som om man vore rädd för en utredning. Där förhållandena äro tillfredsställande behöfver man ju icke vara rädd för någon undersökning, men om det nu finnes något, som bör ändras, hvarför skulle vi då icke göra det, så att våra värnpliktige kunde få det så trefligt och bra, som både regering och Riksdag åstunda. Det är sant, att jag icke andragit några fakta, men detta anser jag vara en förtjänst hos min motion, ty jag har nu framställt min begäran i en sådan form och på sådant sätt, att ingen egentligen behöfver känna sig sårad.

Jag är utskottet tacksam för den välvilliga behandling, som den har gifvit min motion, och jag skulle vara tacksammare, om kammaren nu ville bifalla utskottets hemställan, så att vi kunna få vapen i hand och med skäl säga: »Det är bra», och att, om anledning till erinring i detta hänseende förekommer i fråga om en eller annan lägerplats, behörig ändring må kunna ske genom vederbörandes försorg. Min öfvertygelse är — känd sak är så god som vittnad, heter det ju —, att rättelse behöfver ske på en hel del ställen i fråga om utspisningsanordningarna, vederbörande må säga hvad de vilja, och jag tror, att många af de värnpliktige för närvarande förstå, att det härvidlag icke är så, som det borde vara.

Herr von Schéele: Jag anser äfven min plikt vara att lämna upplysningar från den ort, jag representerar. Detta af två skäl: först för att stå kammaren till tjänst med min kannedom om förhållandena i den omfattning, jag verkligen vet mig äga sådan; för det andra för att göra rättvisa åt militärbefälhafvaren på Gottland.

Hvad vidkommer Visborgs slätt, där Gottlands regemente är förlagd, torde förhållandena nästan kunna betecknas såsom mönstergilla i det afseende, hvarom här är fråga. Själf har jag besökt platsen många gånger med anledning af min ställning i afseende på själavården å ön, och har därigenom fått tillfälle att träda i förbindelse med många af både de äldre och de yngre män, som ifrån olika håll samlas dit. Men aldrig har jag där hört något klagomål öfver mathållning och dylikt, men väl förnummit talrika uttryck af erkänsam tacksamhet.

Med den siste ärade talaren tänker jag visserligen något olika om hvad som fordras för att Riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t. Mig synes det icke böra ske med mindre att man kan uppvisa fakta, som ådagalägga befintligheten af gifna missförhållanden. Men känedom om förhållandena i motsatt riktning är dock här vid lag alltför inskränkt för att jag skulle finna mig befogad att göra något yrkande, vare sig i ena eller andra riktningen.

Herr Åkerlind: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning däraf, att en af de herrar, som deltagit i ärendets behandling inom utskottet, här egendomligt nog uppträdt och yrkat afslag, utan att han anmält sin reservation mot utskottets beslut.

Han sade, att hvarken motionären eller utskottet hade visat, att brister i fråga om snygghet och renlighet vid de värnpliktiges måltider skulle vara rådande. I det afseendet vill jag endast hänvisa till det utlåtande i frågan, som utskottet erhållit från officiellt håll och hvilket jag nyss citerade. Det framgår af detta utlåtande, att det endast är på några få lägerplatser i södra och mellersta Sverige, där mathallarne ha något skydd och äro försedda med golf. Man kan ju tänka sig, huru svårt det skall vara att intaga måltider på en plats, där det visserligen finnes tak, men där dammoln och annat kan ryka in i hallarne, under det att manskapet intager måltiderna. Att missförhållandena i det fallet efter hand afhjälpas, är ju bra, men att sådana missförhållanden verkligen förefinnas fortfarande, det torde väl ingen kunna förneka, då till och med vederbörande ämbetsmyndighet har vidgått, att så är fallet.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Herr talman! Den siste ärade talaren uttryckte sin undran öfver att en af kammarens ledamöter, som tillika är medlem i det utskott som behandlat denna fråga, nu yttrat sig mot utskottets hemställan, utan att han inom utskottet anmält sin reservation mot densamma. Jag vill såsom utskottets ordförande upplysa, att denna anmärkning berodde på ett missförstånd. Den åsyftade talaren, som uttalade sitt ogillande af utskottets kläm, är endast suppleant i utskottet, och utskottet var, när det nu ifrågavarande beslutet fattades, fulltaligt, och han hade sålunda ingen anledning att anmäla någon reservation.

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mathållning under vapenöfningarna.
(Forts.)

Ang. åtgärder till förbättring af arméns mat-hållning under vapen-öfningarna.
(Forts.)

Två ärade ledamöter af kammaren hafva nyss hvar för sig vittnat, att det i förevarande afseende är väl ställdt på de mötesplatser, hvilka de känna till; och det är ju glädjande att höra. För min del vill jag tillägga, att det utan tvifvel står bra till med mathållningen på ännu flera platser. Det har ingalunda varit vare sig motionärens eller utskottets mening att utslunga några beskyllningar, som skulle afse våra mötesplatser öfver lag. Motionären har endast framhållit, att han, på grund af klagomål härutinnan, som han dels läst om i tidningarna och dels personligen hört omtalas, tror, att vissa missförhållanden förefinnas på en del platser. Utskottet å sin sida har ansett denna fråga vara så viktig, att, äfven om man icke kunnat komma fram med några synnerligen svåra klagomål, den ändå vore väl värd uppmärksamhet. Utskottet vände sig därför till arméförvaltningen med begäran om upplysningar i ärendet; och de meddelanden, som i detta ämbetsverk lämnats, äro i utskottsbetänkandet ordagrant intagna. Utskottet hade ingen anledning att gå vidare och har icke kunnat föranstalta om någon undersökning på de olika lägerplatserna, emedan där för närvarande icke förekomma några öfningar. Utaf dessa upplysningar, som utskottet måst betrakta såsom officiella, har utskottet dragit sina slutsatser. Ut i åtminstone ett fall har den förste talaren redan instämt i den slutsats, till hvilken utskottet kommit. Enhvar af kammarens medlemmar kan själf jämföra å ena sidan de uppgifter, som utskottet fått från vederhäftigt håll, och å andra sidan slutsatserna, som utskottet dragit af dessa upplysningar, och däraf själf bedöma, huruvida utskottet resonerat riktigt eller icke. Jag har icke hört någon invändning göras mot riktigheten af utskottets slutsatser. Anmärkningarna äro lyckligtvis icke stora, men gälla ett så viktigt villkor för truppens trefnad, att de måste behjärtas, äfven om de icke äro så synnerligt svåra. Detta har varit den tankegång, som genomgått utskottets betänkande och som äfven dikterat dess kläm, till hvilken, herr talman, jag ber att få yrka bifall.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen;

och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Till bordläggning anmälde

statsutskottets utlåtanden:

n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret;

n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 47, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee; och

n:o 48, i anledning af väckta motioner i fråga om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar m. m.; samt

bevillningsutskottets memorial n:o 16, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af bevillningsutskottets betänkande n:o 14 angående vissa delar af tullbevillningen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,37 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.